

BİLGE ADAMLAR
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

AFRİKA'DA TÜRKİYE VE TÜRK ALGISI (MISIR-FAS-SENEGAL-TANZANYA)

RAPOR NO: 39

ANKARA
ARALIK 2011

AFRİKA'DA TÜRKİYE VE TÜRK ALGISI

(MISIR-FAS-SENEGAL-TANZANYA)

BİLGE ADAMLAR
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

AFRİKA'DA TÜRKİYE VE TÜRK ALGISI (MISIR-FAS-SENEGAL-TANZANYA)

Anket ve Ölçek Tasarımı: Dr. Salih Akyürek

Alan Uygulama ve Veri Girişi: Müstecep DİLBER

Veri Analizi ve Teknik Raporlama: Dr. Salih Akyürek, Serhat SAĞIR

Literatür Çalışması: Hasan ÖZTÜRK, Sevinç ÖZTÜRK

Rapora Katkı Sağlayanlar Diğer Kişiler: M. Ali YILMAZ

BİLGESAM YAYINLARI

RAPOR NO : 39

Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi Wise Men Center For Strategic Studies

Mecidiyeköy Yolu Caddesi No:10

Celil Ağa İş Merkezi Kat:9 Daire:36

Mecidiyeköy / İstanbul / Türkiye

Tel: +90 212 217 65 91 Faks: +90 212 217 65 93

www.bilgesam.org

bilgesam@bilgesam.org

Atatürk Bulvarı Havuzlu Sok. No:4/6

A. Ayrancı / Çankaya / Ankara / Türkiye

Tel : +90 312 425 32 90 Faks: +90 312 425 32 90

Copyright © BİLGESAM ARALIK 2011

Bu yayının tüm hakları saklıdır.

Yayın Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezinin

izni olmadan elektronik veya mekanik yollarla çoğaltılamaz.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
1. AFRİKA'YA BAKIŞ VE ÇALIŞMANIN YAPILDIĞI ÜLKELERİN PROFİLİ.....	4
1.1. FAS	6
1.2. MISIR	9
1.3. SENEGAL	12
1.4. TANZANYA.....	16
2. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ	22
3. ÖRNEKLEMİN SİYASİ VE DİNDARLIK EĞİLİMLERİ.....	25
4. TÜRKLERİN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ	29
5. TÜRKLERE SEMPATİ.....	31
6. ÜLKELERE MİLLETLERE SEMPATİ.....	34
7. İKİNCİ BİR VATAN SEÇMENİZ GEREKSE NEREDE YAŞAMAK İSTERDİNİZ?	37
8. TÜRKİYE'DE DEMOKRASİ ALGISI	41
9. TÜRKİYE'DE YAŞAM ALGISI.....	42
10. TÜRKİYE'NİN ORTADOĞU VE MÜSLÜMAN ÜLKELER İÇİN MODEL ÖZELLİĞİ..	43
11. TÜRKLERİN YAKIN GÖRÜLDÜĞÜ KÜLTÜR	44
12. TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ ÜYELİĞİNE BAKIŞ.....	45
13. TÜRKLERLE YAKINLIK İSTEĞİ	46
14. TÜRKİYE İLE İLGİLİ GÜÇ ALGISI.....	48
15. TÜRK ÜRÜNLERİNE BAKIŞ	50
16. TÜRK / TÜRKİYE ALGISININ KAYNAKLARI.....	51
EK: UYGULANAN ANKET FORMU	52

SUNUŞ

Dünya'daki ve yurt içindeki gelişmeleri takip ederek geleceğe yönelik öngörülerde bulunmak; Türkiye'nin ikili ve çok taraflı uluslararası ilişkilerine ve güvenlik stratejilerine, yurt içindeki siyasi, ekonomik, teknolojik, çevresel ve sosyo-kültürel problemlerine yönelik bilimsel araştırmalar yapmak; karar alıcılara milli menfaatler doğrultusunda gerçekçi çözüm önerileri, karar seçenekleri ve politikalar sunmak Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM)'nin kuruluş amaçları arasında yer almaktadır.

Türkiye son dönemde komşularıyla ve diğer dünya ülkeleriyle iletişim ve işbirliğine dayalı yeni ve aktif bir dış politika stratejisi izlemektedir. Ülkeler arası ilişkilerde, toplumsal algılar, siyasetçiler ve devlet adamlarının ortaya koyduğu yaklaşım ve politikalar kadar ve hatta daha önemli bir role sahiptir. Avrupa birliği gibi kuruluşlar ve Amerika dâhil pek çok ülke, araştırma kuruluşları eliyle, farklı ülkelerde toplumsal algı çalışmaları yaptırmaktadır. Farklı toplumların gözünde Türkiye ve Türk algısı konusunda yapılmış çalışma sayısı ise oldukça sınırlıdır. Bu eksikliği gidermek maksadıyla BİLGESAM olarak komşu ve kültürel bağlar bulunan bölge ve ülkelerden başlamak üzere 11 bölge ve 51 ülkeyi kapsayan "Dünyada Türkiye Algısı" adıyla bir seri araştırma çalışması başlatılmıştır. Bu araştırmalardan biri olan Afrika çalışması, özellikle genel resmi ortaya koyabilmek için Afrika'nın farklı bölgelerinden seçilen dört ülkede (Mısır-Fas-Senegal-Tanzanya) yapılmıştır.

Raporun bu alanda çalışma yapan akademisyenler ve araştırmacılara ve Türkiye'nin dış politika stratejilerine katkı sağlaması temennisiyle, Raporu hazırlayan ve destek sağlayan BİLGESAM personeline teşekkür ederim.

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI
BİLGESAM Başkanı

GİRİŞ

Sosyal psikoloji literatüründe ilk defa Lipman tarafından kullanılan "stereotip" kavramı (stereotype) "bir grup kişiye (etnik, cinsiyet, mesleki gruplar) atfedilen özellikler bütünü" olarak tanımlanmaktadır. Türkçeye, "Basmakalıp Yargı" ve "Klişe Yargı" gibi kavramlarla da aktarılan stereotip, benzer gruplara, algı, bellek ve temsilleri etkileyen bir bakış çerçevesi sunmaktadır. Kişiler, olayları, toplumları ve insanları, onların kendilerine ait doğrularından ziyade, daha kolay bir şekilde, kategorilerin tanımladığı gibi algılama eğilimindedir. Bu noktada, toplumlar ve kültürlerin diğer toplum ve kültürler hakkında sahip oldukları klişe görüş/yargılar önemli ve belirleyici faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Etnisite temeli yanında sosyal ve kültürel temelde de ortaya çıkan bu klişe görüşlerin, olumlu olduğundan daha çok olumsuz yargılar içerdiğinin ve gerçeklik temelinden uzak olduğunun da özellikle vurgulanması gerekmektedir. Etnik ve kültür merkezli, yanlı bakış açılarının sebep olduğu olumsuz nitelikteki klişe görüş ve yargılar bu güne kadar pek çok bilimsel çalışmanın konusu olmuştur.

Uluslararası ilişkilerde, ülkelerin pozisyonunu belirlemede siyasi, askeri ve ekonomik güç hiç şüphesiz en önemli belirleyici faktördür. Ancak ülkelerin diğer toplumların kamuoyları nezdindeki imaj ve algıları pek çok konuda siyasi, askeri ve ekonomik güçten daha fazla avantaj sağlayabilmektedir. Ülkelerle ilgili sempati ve olumlu yargılar, uluslararası pazarlarda rekabet anlamında, siyasi faktörlerden daha fazla öne çıkabilmekte, olumsuz yargılar ise bunun tam tersi olarak engeller yaratabilmektedir.

Pek çok ülke ve özellikle ABD, kendi dünya siyasetine de yön verecek şekilde, ilgi alanındaki toplumlarda, ülke ve ülke politikaları hakkındaki görüşleri ortaya koyacak kamuoyu araştırmaları yaptırmakta ve örtülü veya açık her türlü faaliyette bu araştırma verilerini kullanmaktadır. Bu noktadan hareketle, bölgesel ve küresel politikalarda etkili olmak isteyen ülkelerin ilgi ve etki alanlarında yer alan toplumlarda kamuoyu araştırmaları yapmasının öneminin özellikle vurgulanması gerekmektedir.

Son yıllarda küreselleşmenin de etkisiyle tüm dünyada, dış ticarete pazar geliştirme arayışlarını ve ataklarını artıran, ekonomik ve siyasi bir bölgesel güç ve lider olma yolunda önemli sıçramalar yapan Türkiye'nin, farklı toplumlara ait kamuoyları nezdinde avantaj veya dezavantaj yaratan klişe yargı ve önyargıları ölçmesi ve yönetmesi kaçınılmaz bir gerekliliktir. Bu noktada Türkiye'nin kendi menfaatlerine dönük olarak üreteceği stratejiler için Türkiye orijinli çalışmalara şiddetle ihtiyacı olmakla birlikte bu konuda yapılan çalışma yok denecek kadar azdır. Farklı toplumlardaki Türkiye algısının ortaya konulması, bu klişe yargılarla mücadele edilmesi yanında; bu ülkelerle kurulacak sosyal, ekonomik ve kültürel ilişkilere yönelik strateji ve taktiklerin belirlenmesi noktasında da önem taşımaktadır.

Bu noktadan hareketle, BİLGESAM tarafından dünyada 11 farklı bölgede 51 ülkede Türk ve Türkiye algısının ölçülmesi yönünde bir proje başlatılmıştır. Bu projenin amacı ve öneminin vurgulanması açısından çalışma hedefleri şu şekilde özetlenebilir:

- ❖ Diğer ülkelerle mukayeseli olumlu-olumsuz Türkiye algısını ölçmek.
- ❖ Bu algıların kaynak ve nedenlerini analiz etmek.
- ❖ Dinamik dış politika kapsamında Türkiye'nin siyasi ve ekonomik açılımlarına veri sağlamak.
- ❖ Türkiye tarafından pek çok ülkede yürütülen yardım faaliyetleri konusundaki toplumsal farkındalığı ve bu faaliyetlere dönük algıları ortaya koymak.
- ❖ Uluslararası antlaşmalar, işbirlikleri ve organizasyonlardaki, devlet ve hükümetler düzeyindeki işbirliği veya anlaşmazlıkların temelinde yer alan kamuoyu yargı ve düşüncelerini tahmin edecek verileri sağlamak ve bu konuda yapılacak lobi ve kamuoyu çalışmalarına ışık tutmak.
- ❖ Türkiye'nin uluslararası tanıtım ve kültürel projelerine yönelik veri sağlamak.
- ❖ Türkiye'nin turizm/ticaret proje ve yatırımlarına yönelik kararları için uluslararası rekabet pozisyonunu ortaya koymak.
- ❖ Küresel ve bölgesel güç durumundaki ülkelerin diğer ülke ve bölgelerdeki etkilerini ve bu etkilerin nedenlerini araştırmak.

Proje kapsamında hazırlanan soru kâğıdı, Türkiye'nin yakın çevresinden başlamak üzere; Balkanlar, Kafkaslar, Orta Asya ve Afrika Kıtasında planlanan ülkelere 12'sinde, seçilen üniversitelerde, üniversite öğrencileri ve akademisyenler ağırlıklı olarak 2010 yılı ikinci yarısında ve 2011 yılı içerisinde uygulanmıştır. Uygulama kapsamında olan Afrika ülkelerine ait anket verileri son dönemdeki gelişmeler de dikkate alınarak analiz edilmiş ve raporlaştırılmıştır.

Afrika dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Türkiye'de de pek fazla tanınmamaktadır. Kıtada dünya siyasetinde söz sahibi, gelişmelere yön verebilecek, ekonomik gelişmişlik seviyesi yüksek ülkenin olmayışı insanların dikkatlerini bu kıtadan uzak tutmuştur. Buna ek olarak, yazılı ve görsel medyanın daha çok Afrika ülkelerindeki şiddet ve doğal afetleri haber olarak uluslararası kamuoyuna taşımaları bu kıtanın dünya vitrininde olumsuz bir imaja sahip olmasına katkı sağlamıştır. Günümüzde Afrika'ya yaklaşımımızda sorun olabilecek en önemli tehlike işte bu önyargılı düşüncedir. Söz konusu önyargıların Türk halkında da var olduğu söylenebilir.

Türk halkının Afrika'ya dair bildiklerinin daha çok Kuzey Afrika'da yer alan Akdeniz'e sahili olan ülkelerle sınırlı olduğu görülmektedir. Bu durumda bu ülke toplumlarının Osmanlı

İmparatorluğu ve Türklerle geliştirdikleri ortak bağlar hiç şüphesiz en önemli etkendir. Ancak bunun yanında Kuzey Afrika ülkelerinin dışında, genelde Sahra Güneyi Afrika olarak anılan, büyük bir coğrafya vardır ki burası Türkiye'de yakın zamana kadar neredeyse hiç bilinmezdi. İşte böylesi temel bir sorunun gölgesinde açılım politikası geliştirmeye çalışan Türkiye Cumhuriyeti için ilişkilerini geliştirmek üzere çaba sarf ettiği kıtada nasıl algılandığı önem arz etmektedir. Her ne kadar geride kalan on yıllar boyunca Türkiye bu kıtada kayda değer bir varlık gösteremese de, 2005 yılı sonrasında Afrika kıtasında ülkelerle ilişkilerini geliştirmiş ve daha fazla görünür olmuştur. Afrika insanının zihnindeki Türk ve Türkiye imajını anlamak, kıta ile sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini geliştirmek isteyen Türkiye için son derece önemlidir. Bu çalışmada Afrika kıtasının farklı bölgelerinde yer alan ülkelerde Türkiye'ye dönük Afrikalı halkların algısı ölçülmeye çalışılmıştır. Bu çalışmanın sonuçları itibari ile önemli bir boşluğu dolduracağına inanılmaktadır.

1. AFRİKA'YA BAKIŞ VE ÇALIŞMANIN YAPILDIĞI ÜLKELERİN PROFİLİ

Afrika ile Türkiye arasındaki ilişkiler XX. yüzyıla kadar oldukça canlı idi. Birinci Dünya Savaşı ile Osmanlı İmparatorluğunun etkisini yitirmesi ve yıkılmasına kadar Afrika'nın kuzey kesimleri çoğunlukla ya Osmanlı hâkimiyetine girmiş ya da Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasi üstünlüğünü kabul etmiştir. XVI. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı donanmasının Akdeniz'de Avrupalı güçlere üstünlüğünü pekiştirmesi sonucunda bugünkü Tunus, Cezayir, Mısır gibi ülkeler Osmanlı İmparatorluğu'nun idari birimleri haline geldi. Yine aynı yüzyılın ortalarında bugünkü Sudan'ın Kızıldeniz sahilindeki Sevakin şehrinin merkezi olduğu Habeş eyaleti, Aden Körfezi'ni kontrol edecek stratejik önemi haiz olduğu için Osmanlı İmparatorluğu'nun etkinliğini daha o dönemde Doğu Afrika'ya kadar götürmüştü. İlişkiler 1584 yılında Portekizlilerin işgal tehdidine karşı Osmanlı'dan yardım talebinde bulunulmasıyla daha da güçlenmiş, denizci Ali Bey talebi karşılamak üzere görevlendirilmiştir. Ali Bey, Aden Körfezi'nden gemilerle Doğu Afrika sahillerine hareket edip Somalî'yi geçerek Mombasa (bugünkü Kenya'nın bir liman şehri) civarına ulaşmış ve Portekiz donanmasını caydırarak Kenya'nın henüz XVI. yüzyılda sömürgeleştirilmesinin önüne geçmiştir. Daha sonra Kenya'dan Aden'e dönen Ali Bey'in arkasında bıraktığı memurlar bölgede Osmanlı İmparatorluğu'nun askeri varlığını bir süre devam ettirmiş ve sömürgeci güçlerin Doğu Afrika'ya girmelerine engel olmuştur. Prof. Dr. Ahmet Kavas'ın da vurguladığı gibi Afrika'da Osmanlı İmparatorluğu ile ittifak halinde olan eyaletlerin ve sultanlıkların tarihleri incelendiğinde Avrupalı güçlerin Afrika'yı sömürgeleştirmelerinin neden XIX. yüzyılın sonlarına ve hatta XX. yüzyıla kadar sarktığı daha iyi anlaşılacaktır.

Sömürgecilik yapan ülkelerle karşılaştırıldığında Türkiye'nin Afrika ile iyi ilişkiler geliştirme konusunda daha şanslı olabileceği düşünülebilir. Dönemin en büyük emperyalist güçleri olan İngiltere, Fransa ve İtalya'nın Anadolu'yu kendi aralarında paylaşma çabalarına karşı verilen kurtuluş savaşı birçok Afrika ülkesine umut vermiştir. Kurtuluş savaşının başarıya ulaşmış olmasının bir diğer önemi ise Afrikalı sömürgelerde var olan emperyalist ülkelerin güçlülüğü ve yenilmezliği düşüncesinin yıkılmış olmasıdır.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'nin hiçbir şekilde Afrika ile ilgilenmediğini söylemek doğru değildir. Türkiye yeni bir devlet kurmakta olduğu için enerjisini daha çok iç sorunlara harcarsa da Cumhuriyet Döneminde Afrika'daki gelişmelere kayıtsız kalmamıştır. Dönemin uluslararası siyasi dengelerin el verdiği ölçüde Türkiye siyasi platformlarda Afrikalı halklara destek vermiş, küresel dengeler ve hayati çıkarlarından ötürü uluslararası kuruluşlarda karşıt görünmek zorunda kaldığı zamanlarda bile Afrika ile bir şekilde ilgilenmiştir. Bunun en bilinen örneği 1958 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda Cezayir'in durumu görüşülürken Türkiye'nin çekimser oy kullanması ancak bir taraftan da Türk hükümetinin ve halkının farklı yollarla Cezayir'e yardım göndermiş olmasıdır.

Türkiye'nin I. Dünya Savaşı sonrası, cumhuriyetin kurulmasından sonra Afrika ile ilişkilerini yeniden canlandırmaya başlaması 1998 yılında hazırlanan "Afrika'ya Açılım Eylem Planı" belgesi ile olmuştur demek pek de yanlış olmayacaktır. Bu tarihten sonra artan ilişkiler 2005 yılının "Afrika Yılı" ilan edilmesiyle ivme kazanmıştır. Gelişen ilişkilerin bir göstergesi de 2008 yılı Ocak ayında Afrika Birliği'nin olağan toplantısında Türkiye'nin Afrika'nın stratejik ortağı olarak kabul edilmesidir. Bunun ardından 18-21 Ağustos 2008 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleşen 1. Türkiye – Afrika Devlet ve Hükümet Başkanları Zirve Toplantısı kapsamında Afrikalı ülkelerle sağlık, tarım, ticaret ve enerji gibi birçok alanda işbirliği anlaşmaları ve iki milyar dolar tutarında ticari anlaşma imzalanmıştır. İkinci Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi 2013 yılında belirlenecek bir Afrika ülkesinde düzenlenecektir. Türkiye'nin Afrika Kalkınma Bankası (AfKB) ve Afrika Kalkınma Fonu üyeliği için 2008 Şubat ayında yaptığı başvuru 2008 Mayıs ayında onaylanmıştır. Türkiye böylece AfKB'nın bölge dışı 25. üyesi olmuştur.

Artan siyasi güven ve gelişen ilişkiler sonucunda Türkiye 2010 yılında Kahire'de Darfur sorununun ve Darfur'un yeniden inşasının konuşulduğu Uluslararası Donör Konferansı'nda 70 milyon dolar yardım sözünde bulunmuştur. Ayrıca 2010 yılında yirmi yıldır devam eden Somali'deki yönetim sorununun çözülmesi için Somali Konferansı'na ev sahipliği yapmıştır. Yakın zamanda Somali başta olmak üzere Doğu Afrika ülkelerini etkileyen kuraklık ve kıtlık sonucu ortaya çıkan insanlık dramında Türkiye'nin gösterdiği duyarlılık dünyadaki tüm ülkeleri geride bırakmış, Birleşmiş Milletler'in takdirini kazanmıştır.

Son yıllarda Afrika ile Türkiye arasındaki ilişkiler diplomatik alanda olduğu gibi ülkeler bazında da gelişme göstermektedir. Afrikalı liderlerin Ankara'yı ve Türk liderlerin Afrika ülkelerini ziyaretleri daha sık rastlanan haberler haline gelmiştir. Artan bu siyasi yakınlık sonucunda Türkiye'nin diplomatik düzeyde temsil edildiği ülke sayısı giderek artmaktadır. Afrika Yılı ilan edilmesinden önce Türkiye'nin Afrika'daki büyükelçilik sayısı 12 iken bu rakam 2011 itibari ile Somali'ye de büyükelçilik açılmasıyla 24 olmuştur.

Tüm bu gelişmelere paralel olarak Türkiye'nin Afrika ülkeleri ile olan ekonomik ilişkileri de gelişme göstermektedir. Türkiye Dış Ticaret Müsteşarlığı, 2003 yılı başında "Afrika Ülkeleriyle Ekonomik İlişkilerin Geliştirilmesi Stratejisi" hazırlamıştır. Türkiye'deki farklı grupların hazırlayıp uygulamaya koydukları strateji ve eylem planlarının meyveleri artan ticari ilişkilerde görülmektedir. Türkiye'nin Afrika'ya ihracatı 2000 yılında 1,3 milyar dolar iken 2010 yılında 9 milyar doları aşmıştır. Afrika'dan yapılan ithalat miktarı ise 2000 yılında 2,7 milyar dolar iken 2010 yılında 4,9 milyara yükselmiştir. Türk inşaat sektörünün 1972-2008 döneminde tüm dünyada gerçekleştirdiği 130 milyar ABD Doları tutarındaki iş hacmi içerisinde Afrika ülkelerinin payı % 19'dur. 2008 yılında gerçekleştirilen toplam 23,6 milyar ABD Doları tutarındaki projelerin % 15'i Afrika'da gerçekleştirilmiştir (3,7 milyar ABD Doları). İlerleyen yıllarda artmakta olan ticaret hacminin daha da büyümesi beklenmektedir.

Türkiye'nin on yıllardır yeterince ilgilenemediği Afrika ülkeleri ile ilişkilerini ilerleyen yıllarda daha da güçlendirmelidir. Çünkü yer altı zenginliği ve enerji kaynakları açısından zengin olan kıtaya olan ilgisini artıran sadece Türkiye değil. Özellikle 2000'li yılların başından itibaren Afrika'ya dünyanın diğer ülkelerinin de ilgisi artmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri daha önce Avrupa Kumandanlığı'na (EUROCOM) bağlı tuttuğu Afrika kıtasını artık müstakil bir birim olarak kurulan Afrika Kumandanlığı (AFRICOM) adında ile daha yakından izleme kararı almıştır. ABD'nin böyle bir karar almasının nedeni, AFRICOM'un kuruluşunda belirlenen hedeflerde de açıkça belirtildiği gibi kıtada artan Çin etkisidir. Afrika'da sömürgeci geçmişe sahip İngiltere, Fransa ve Almanya ile birlikte ABD ve Çin günümüzde Afrika'daki en önemli aktörlerdir. Bunlara son yıllarda ticari ilişkiler geliştirmeye çalışan Brezilya ve Hindistan da katılmıştır. Özellikle yakın gelecekte sahip oldukları enerji kaynakları ve değerli madenlerden ötürü Afrika'nın büyük güçlerin güç mücadelesine sahne olacağı dile getirilmektedir.

1.1. FAS

Kuzey Atlas Okyanusu ve Akdeniz kıyısında yer alan Fas Krallığı, Kuzey Afrika'da 32°00" kuzey enlemi ve 5°00" doğu boylamında yer almaktadır. Cezayir, Batı Sahara, İspanya (Ceuta ve Melilla) ile sınır komşusu olan ülkenin başkenti Rabat'tır. Fas'ın nüfusu 31,968,361 kişi, yüzölçümü ise 446.550 km²'dir.

Tarih

Fas'ın tarihi üzerinde stratejik konumunun büyük etkisi olmuştur. İlk olarak M. Ö. 2000'li yıllarda Berberilerin bölgeye gelerek yerleştiği görülmektedir. M.Ö. 200'lü yıllarda da Fenikeliler, Romalılar, Vizigotlar, Vandallar, Hititler, Yunanlılar, Asurlular ve Bizans'ın bölgede var olduğu görülmektedir. VII. yüzyılda Fas'ın bulunduğu bölgeye Arap güçleri gelmeye ve böylece bölgede aynı zamanda İslam yayılmaya başlamıştır. VIII. yüzyılda Sultan Birinci İdris Fas'ta İslama dayalı hanedanlığı kurmuştur. XI. Yüzyılda Büyük Fas Devleti kurulmuş fakat daha sonra Portekiz ve İspanya işgaline uğramıştır.

1830'lu yıllarda Fransa, Fas ile ilgilenmeye başlamış ve 1904'te İngiltere'nin tanınması üzerine 1906'da Fransa ile İspanya, Fas'ın ortaklaşa etki alanlarında olduğu konusunda bir konferans düzenlemişlerdir. 1912 yılında imzalanan Fez Anlaşması ile Fas Fransa'nın kontrolüne geçmiştir. Aynı anlaşma ile İspanya da kuzey ve güney Sahra bölgelerinde kontrolü eline almıştır. Fas Fransa'dan bağımsızlığını 1956 yılında kazanmıştır.

Coğrafi Yapı

446.550 km² olan yüzölçümünün 446.300 km²'si kara, 250 km²'si ise sulardan oluşmaktadır. Toplam kara sınırı 2.017 km, kıyı boyu ise 1.835 km uzunluğundadır. Toprakların %19'u tarım için ayrılmış, %2'si daimi ekinler ve %79'u da diğer işlerde kullanılmaktadır. Ülkede Akdeniz

iklimi hâkim olup, kuzey kıyıları ve iç kesimleri dağlıktır. Cebelitarık Boğazı ülkeye stratejik önem kazandırmaktadır. Fosfat, demir, magnezyum, tuz, kurşun ve balık Fas'ın en önemli doğal kaynaklarıdır.

Nüfus ve Toplumsal Yapı

Ülke nüfusu 2011 verilerine göre 31.968.361 kişi ile dünya nüfus sıralamasında 38. sıradadır. Ülke nüfusunun 3,245 milyonu ülkenin en kalabalık şehri olan Kasablanka şehrinde yaşamakta olup, başkent Rabat'ta ise 1,77 milyon kişi yaşamaktadır.

Nüfusun %99'u Arap-Berberi, geriye kalan %1'i ise diğer etnik kökenlerden oluşmaktadır. Ayrıca nüfusun yaklaşık %99'u Müslüman olup, geriye kalan %1'i Hristiyan'dır. Bu rakamların içinde yaklaşık olarak 6.000 Yahudi de yer almaktadır. Ülkede resmi dil olarak Arapça kullanılmaktadır. Ancak Arapça'nın yanı sıra Berberi lehçeleri, Fransızca ve İspanyolca da kullanılmaktadır.

Siyasi Yapı

2011 öncesi Mutlak Monarşi ile yönetilen ülke, Arap ayaklanmalarından etkilenmiş ve yönetim şeklini Anayasal Monarşi olarak değiştirmiştir. 2 Mart 1956'da Fransa'dan bağımsızlığını almış olan Fas, milli bayramını "Taht Günü" olarak adlandırılan Kral 6. Muhammed'in 1999'da tahta çıkışının yıldönümü olan 30 Temmuz tarihi olarak ilan etmiştir. Kral 6. Muhammed halen Fas Kralı olarak ülkeyi yönetmektedir.

Ülkenin şu anda yürürlükte olan anayasası 10 Mart 1972 tarihinde oluşturulmuş, bu anayasanın üzerinde Eylül 1992'de ve Eylül 1996'da değişiklikler yapılmıştır. Yasal sistemi, İslam Hukuku ve Fransız-İspanya Hukuk sistemine dayalı sivil hukuk sistemidir.

Ekonomi

2010 resmi verilerine göre, Fas bir önceki yıla oranla %3,2'lik bir artışla 151,4 milyar dolara yükselen gayri safi yurtiçi hasılası ile dünya sıralamasında 58. sırada yer almaktadır. Gayri safi milli hasılanın %17,1'ini tarım, %31,6'sını endüstri, %51,4'ünü de hizmet sektörü oluşturmaktadır. Nüfusun 11,44 milyonu işgücü kapasitesindedir. Bununla beraber işsizlik oranı 2010 verilerine göre %9,1'e tekabül etmektedir. Bütçe hasılatı 2010 verilerine göre 22,92 milyar dolar iken bütçe harcamaları 27,21 milyar dolardır ve ciddi bir bütçe açığı mevcuttur. Bu açık gayri safi yurtiçi hasılanın %4,1'ine karşılık gelmektedir. Enflasyon oranı 2010 rakamlarıyla %1 ile dünya sıralamasında 23'üncüdür.

Arpa, buğday, narenciye, şarap, sebze, zeytin, canlı hayvan en önemli tarım ve hayvancılık ürünleridir. Fosfat madenciliği ve üretimi, gıda maddeleri, deri ürünleri, tekstil, inşaat ve turizm faaliyet gösterdiği en önemli endüstri sektörleridir.

Ülke 2010 yılında yaklaşık 17,58 milyar dolar ihracat ile dünya sıralamasında 73. sırada yer almıştır. Giysi, balık, inorganik kimyasallar, mineraller, petrol ürünleri, transistör, gübre, meyve ve sebze ve fosfat en önemli ihracat ürünleridir. %19,7'lik oranla ihracatının büyük kısmını İspanya ile gerçekleştiren Fas, ihracatının %17,8'ini Fransa ile, %5,8'ini Hindistan ile, %4,2'sini ABD ile, %4,1'ini de Brezilya ile sağlamaktadır.

İthalatına bakıldığında ise ülkenin 2010 yılında yaklaşık 32,65 milyar dolarlık ithalat gerçekleştirdiği görülmektedir. İthalatının büyük kısmını mazot, mensucat ürünleri, telekomünikasyon ekipmanları, buğday, gaz ve elektrik, transistor ve plastik ürünleri oluşturmaktadır. En büyük ithalat partneri %16,9'luk oranla Fransa'dır. Bu oranı, %14,2 ile İspanya, %7,9 ile Çin, %6,2 ile ABD, %6,1 ile Suudi Arabistan, %5,9 ile İtalya ve %5,4 ile Almanya takip etmektedir. Ülkenin dış borcu ise 26,56 milyardır.

Dış Politika

Tarihte Fransa ve İspanya'nın kontrolünde olan Fas'ın dış politikasına yön veren en önemli unsurlar din ve toprak bütünlüğüdür. Toprak bütünlüğü konusunda, bağımsızlığını kazanmasına rağmen, hala İspanya işgalinde olan toprakları Fas için en önemli dış kaynaklı sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Kuzeyinde bulunan Sebte ve Melilla şehirlerinin nüfusunun büyük kısmı Müslüman olmasına rağmen İspanya bu topraklardan çıkmamaktadır. ABD'nin de bu konuda İspanya yanında yer almasıyla Fas etkin bir politika izleyememektedir.

Türkiye ile İlişkiler

Osmanlı İmparatorluğu idaresi altında hiç bulunmamış olan Fas'ın Türkiye ile ilişkileri önyargılardan arınmış bir temele oturmuştur. 2005 yılında Türkiye Başbakanı Tayyip Erdoğan'ın Fas'a ziyareti sırasında, Fas Kralı 6. Muhammed'in "Türkiye'yi örnek alıyoruz" sözleri, iki ülke arasındaki ilişkilerin ilerlemesi yönünde istekli olduğunun göstergesi sayılabilir.

Türkiye ile Fas arasında 1984 yılında Ekonomik, Bilimsel ve Teknik İşbirliği Anlaşması, 1997 yılında da Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması imzalanmıştır. İki ülke 7 Şubat 2000 tarihinde Rabat'ta, üst düzey yetkililerinin yılda bir kez bir araya gelmesini öngören Siyasi Danışmalar için İşbirliği Protokolü'nü imzalamıştır. 6-7 Nisan 2004 tarihlerindeki Fas Dışişleri Bakanı Driss Jettou'nun Türkiye'yi ziyareti sonrası ise, Türkiye-Fas Serbest Ticaret Anlaşması ve Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması imzalanmıştır. Bu tarihten sonra

iki ülke arasındaki ticaret yükseliş göstermiş ve 2010 yılında yaklaşık 1 milyar dolarlık bir ticaret hacmi hesaplanmıştır. İki ülke arasında vize uygulaması olmamakla beraber, 2015 yılında gümrük vergilerinin kaldırılması öngörülmektedir. Türkiye'den Fas'a yapılan toplam yatırım 1,4 milyar doların üstündedir.

1.2. MISIR

Bölgesinde önemli bir ülke olan Mısır Cumhuriyeti, Kuzey Afrika'nın doğusunda, Nil nehri boyunda yer almaktadır. Güneyde Sudan, batıda Libya, kuzeydoğuda ise İsrail ile sınır komşusu olan ülke, kuzeyde Akdeniz, doğuda Kızıldeniz ile çevrilidir. Başkenti Kahire, nüfusu 82.079.636 kişi, yüzölçümü 1.001.450 km²'dir.

Tarih

Antik Çağ'ın en büyük ve en eski medeniyetlerinden biri olan Mısır, yaklaşık 7000 yıllık bir geçmişe sahiptir. Mısır uygarlığı, etkilendiği Mezopotamya uygarlığı ile beraber sadece Ortadoğu'nun değil, aynı zamanda dünyanın da ilk yerleşik topluluklarının tarihine sahiptir. Mısır medeniyetinin avantajı, Nil Nehri kıyısında kurulmuş olmasından kaynaklanmaktadır. Nil Nehri'nin çevresini kaplayan çöller, göçebelerin geçmesini engellemiş, Nil'i ele geçirmelerini zorlaştırmış, bu nedenle Mısır'ın yerleşik düzenini ve siyasal birliğini sağlaması ve sürdürmesi çok zor olmamıştır. Öncesinde kentsel devletlerin olduğu bölgede, M.Ö. 5000 yıllarında Aşağı Mısır ve Yukarı Mısır Krallıkları, Mısır'ın ilk siyasal birlik deneyimi olarak kabul edilmektedir. 30 kadar hanedandan oluşan ve Firavunlar Dönemi olarak adlandırılan bu dönem, M.Ö. 525'te Persler'in işgali ile son bulmuş, ardından bölgede Menes Hanedanlığı ve Pers hâkimiyeti başlamıştır. Bu dönem, M.Ö. 332 yılında İskender'in Mısır'ı işgali ile son bulmuş, İskender'in ölümüyle bölge Ptolemy Krallığı'nın yönetimine geçmiştir. Krallık daha sonra Roma İmparatorluğu'nun hâkimiyetine geçmiş; Mısır, Roma İmparatorluğu hâkimiyetinde Hristiyanlığı benimsemiş ve 395'te Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasıyla Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu hâkimiyeti altında varlığını sürdürmeye devam etmiştir. 640 yılında Hz. Ömer tarafından fethedilen Mısır, bu tarihten itibaren Müslümanların kontrolüne geçmiştir. Ülke toprakları sırasıyla Emeviler, Tolunoğulları, Abbasiler, İhşidoğulları, Fatimiler, Eyyubiler'in hâkimiyetine girmiştir. 1250 yılında Eyyubi soyundan gelen son yönetici ölmüş ve Türk tutsak askerlerin yönetimi ele geçirmesiyle Memluklar ülkeyi 1517'deki Osmanlı İmparatorluğu'nun Mısır seferine kadar yönetmişlerdir.

1798 yılında Napolyon Bonapart, İngiltere'nin Hindistan yolunu kesmek amacıyla Mısır'a bir sefer düzenleyip bu ülkeyi işgal etmiş, fakat 1799 yılında Kavalalı Mehmet Ali Paşa kuvvetleri karşısında direnemeyip tekrar geri çekilmiştir. Osmanlılar tarafından Vali olarak atanan Kavalalı Mehmet Ali Paşa yönetiminin ardından 1882 yılında İngiltere Mısır'ı işgal ederek biçimsel bir özerklik ile yarı sömürge haline getirmiştir. İngiltere, 15 Mart 1922'de ülkeye

resmî olarak bağımsızlık tanımışsa da, 1955'e kadar kanal bölgesinde kalarak hâkimiyetini sürdürmeye devam etmiştir. 1952 yılının Temmuz ayında Mısır'da askeri bir darbe yapan General Cemal Abdülnasır iktidara geçmiş ve ülkede İngiliz hâkimiyetini yok etmeyi başarmıştır. Şubat 1958'de Mısır, Suriye ile birleşerek Birleşik Arap Cumhuriyeti adını almıştır. 1959'da Yemen de bu cumhuriyete katılmış fakat Eylül 1961'de Suriye, Aralık 1961'de ise Yemen birlikten çekilmiştir. Mısır 1971'de ülkenin adını değiştirerek Mısır Arap Cumhuriyeti adını almıştır.

Coğrafi Yapı

1.001.450 km²'lik yüzölçümünün 995.450 km²'si karadan, 6.000 km²'si ise sulardan oluşmaktadır. Toplam kara sınırı 2.665 km olup, kıyı boyu ise 2.450 km'dir. Petrol, doğalgaz, demir, fosfat, magnezyum, çinko, kireç taşı, alçıtaşı, ve kayalifi en önemli doğal kaynakları arasındadır. Ülkede sıcak ve kurak olan çöl iklimi hâkim olup, Nil vadisi ile kesilen geniş çöl platoları yer almaktadır.

Nüfus ve Toplumsal Yapı

Ülke 2011 verilerine göre yaklaşık 82.079.636 kişilik nüfusu ile dünyanın en kalabalık 15. ülkesidir. Nüfusun %99,6'sı Araplardan, %0,4'ü ise diğer etnik kökenlerden oluşmaktadır. Ayrıca nüfusun %90'ı ağırlıklı Sünni olmak üzere Müslüman, %9'u Mısırlı Hristiyan ve kalan %1'i diğer Hristiyanlardan oluşmaktadır. Arapça resmi dil olup, ülkede İngilizce ve Fransızca da kullanılmaktadır. 10,902 milyon kişiyle başkent Kahire ülkenin en kalabalık nüfusa sahip şehirlerinden biridir.

Siyasi Yapı

Cumhuriyet yönetim şeklini benimsemiş ülkenin başkenti Kahire'dir. Ülke, idari bakımdan "muhafaza" adında 27 vilayete ayrılmıştır. 28 Şubat 1922 tarihinde İngiltere'den bağımsızlık almış olsa da, ancak 1956 yılında İngiliz kuvvetleri tam anlamıyla ülkeden çekilmiştir. Milli bayram devrimin gerçekleştiği 2 Temmuz (1952) tarihinde kutlanmaktadır. Halk ayaklanmaları sonrası 30 Mart 2011 tarihinde geçici anayasa kabul edilmiştir. Ülkede sivil hukuk ve İslami hukukuna dayalı karma bir hukuk sistemi mevcuttur.

Ekonomi

2010 yılı resmi verilere göre Mısır'ın gayri safi yurtiçi hasılası 497,8 milyar dolar ile dünya sıralamasında 27. dir. Gayri safi milli hasılanın %14'ünü tarım, %37,5'ini endüstri, %48,3'ünü de hizmet sektörü oluşturmaktadır. Nüfusun 26,2 milyonu işgücü kapasitesindedir. Bununla beraber işsizlik oranı 2010 verilerine göre %9'dur. Bütçe hasılatı 2010 verilerine göre 47,66

milyar dolar iken bütçe harcamaları 65,05 milyar dolardır. Bütçe açığı gayri safi yurtiçi hasılanın %8'ine karşılık gelmektedir. Enflasyon oranı 2010 rakamlarıyla %11,1'dir.

Pamuk, pirinç, mısır, fasulye, meyve ve sebzeler en önemli tarım ürünleridir. Tekstil, turizm, kimya, ilaç, hidrokarbon, inşaat ve hafif sanayi en önemli sanayi sektörleridir.

Ülke 2010 yılında yaklaşık 25,02 milyar dolar ihracat ile dünya sıralamasında 65.'dir. Petrol ürünleri, pamuk, tekstil, metal ürünler ve kimyasallar en önemli ihracat ürünleridir. %7,6'lık oranla ihracatının en büyük kısmını ABD ile gerçekleştiren Mısır, ihracatının %7,3'ünü İtalya, %6,1'ini Hindistan, %5,4'ünü İspanya, %5,4'ünü Suudi Arabistan, %4,7'sini Fransa, %4'ünü ise Libya'ya gerçekleştirmiştir.

İthalatına bakıldığında ise ülkenin 2010 yılında yaklaşık 51,54 milyar dolarlık ithalat gerçekleştirdiği görülmektedir. İthalatının büyük kısmını makine ekipmanları, kimyasallar ve petrol ürünleri oluşturmaktadır. En büyük ithalat partneri %11,8'lik oranla ABD'dir. Bu oranı, %10,4 ile Çin, %6,5 ile Almanya, %6,4 ile İtalya ve %4,1 ile Suudi Arabistan takip etmektedir. Ülkenin dış borcu ise 35,03 milyar dolardır.

Dış Politika

Mısır'ın dış politikasını belirleyen en önemli faktör jeopolitik konumudur. Mısır'ın Akdeniz ve Hint Okyanusu gibi iki önemli su yolu arasında bir köprü niteliğinde olması, Nil Nehri gibi kendisi için hayati önem taşıyan zengin bir su kaynağına sahip olması, ülkenin güvenlik ve dış politika alanına büyük önem vermesini gerektirmektedir. Konumu gereği Afrika, Arap ve İslam dünyasının ortasında yer alan Mısır'ın dış politikası kuşkusuz bu konumdan etkilenmektedir. Afrika içinde aktif ve öncü bir rol oynamaya çalışan Mısır, üçüncü dünya kampının da öncüsü durumunda olmuştur. Afrika'nın dışında dış politikasını belirlemede en önemli unsur da Arap milliyetçiliğidir.

Batılı güçler karşısında anti-empyralist bir politika uygulayan Nasır döneminde Mısır, Süveyş Kanalı'nı millileştirmiş, Batı'dan uzaklaşmış ve Sovyetler Birliği ile yakın ilişkiler içerisine girmiştir. Nasır'ın ardından Sedat döneminde ise Mısır'ın Batılı kampa yakınlaşması söz konusu olmuştur. Sedat döneminin ardından iktidara gelen Hüsnü Mübarek döneminde de Mısır'ın Batı ile olan sıkı ilişkileri devam etmiştir.

Türkiye ile İlişkiler

Türkiye ile Mısır arasındaki ilişkiler IX. yüzyıla kadar dayanan tarihsel ve kültürel kökenlere dayanmaktadır. IX. yüzyılda başlayan ilişkiler XVI. yüzyıldan itibaren Osmanlı İmparatorluğu döneminde tabi olarak devam etmiştir. Mısır ile diplomatik ilişkiler 1925 yılında

Maslahatgüzar düzeyinde kurulmuş ve 1948 yılında Büyükelçilik seviyesine yükselmiştir. Hem Ortadoğu'da hem de Doğu Akdeniz'de öne çıkan iki ülke olan Mısır ve Türkiye'nin özellikle Arap Baharı süreciyle birlikte yakınlaşma ihtiyacı ve bu yöndeki çabalar artmıştır. Bu doğrultuda 3 Kasım 2007 tarihinde Türkiye Dışişleri Bakanı Ali Babacan ve Mısır Dışişleri Bakanı Aboul Gheit'in imzaladığı "Türkiye-Mısır Stratejik Diyaloğu Çerçeve Muhtırası" iki ülke arasındaki ilişkilerde önemli bir adımdır.

İki ülke arasında geliştirilmek istenen ilişkilerdeki asıl itici güç ekonomik ilişkiler olarak ortaya çıkmaktadır. İki ülke arasında 2007 yılında Serbest Ticaret Anlaşması yürürlüğe girmiştir. Anlaşmanın kapsamı; gümrük vergileri, miktar kısıtlamalarının kaldırılması, bitki ve hayvan sağlığı, hizmetler, yatırımlar ve genel hükümler alanındaki düzenlemelerdir. Bu anlaşmanın ardından iki ülke arasındaki ticaret hacmi iki buçuk katına yükselmiştir. Otomobil, demir, petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar Türkiye'nin Mısır'a yönelik ihracatında ilk sıraları almaktadır. Pirinç, kömür çeşitleri, bakır teller, petrol gazları ve diğer hidrokarbonlar ile kimyasal ürünler ise Mısır'ın Türkiye'ye ihracatında en önemli ürünlerdir. Son beş yıla bakıldığında Türkiye'den Mısır'a yapılan yatırımlar 60 milyon dolardan 1,5 milyar dolara yükselmiş, bu rakamın büyük kısmını da tekstil ve konfeksiyon yatırımları oluşturmaktadır. Yatırımların yanı sıra iki ülke arasındaki ilişkilerde turizmin de yadsınamayacak ölçüde büyük bir önemi vardır. 2010 yılının ilk 8 ayında iki ülke arasındaki turist sayısı 44.000 olarak belirlenmiştir. Bu rakama ulaşılmasında 2009 yılında imzalanan Türkiye, Mısır ve Suriye Hükümetleri arasında Turizm Alanında İşbirliğine İlişkin Mutabakat Zaptı'nın etkisi vardır.

1.3. SENEGAL

Atlantik kıyısında yer alan Senegal Cumhuriyeti, Afrika'nın batısında 12°19"-16°42" kuzey enlemleri ile 11°22"-17°32" batı boylamları arasında Senegal Nehri'nin güneyinde yer almaktadır. Moritanya, Mali, Gine, Gine Bissau ve Gambiya ile sınır komşusu olan ülkenin başkenti Dakar'dır. Senegal'in nüfusu 12.643.799 kişi, yüzölçümü ise 196.722 km²'dir.

Tarih

Tarihsel kalıntılardan Senegal'in Paleolitik ve Neolitik dönemden beri yerleşim yeri olduğu anlaşılmıştır. Gana, Mali ve Songhai Krallıkları bölgede imparatorluk kurmuş olsalar da, bugünkü Senegal üzerindeki ilk krallık IX. yüzyılda Tukoların yönettiği Tekrur Krallığı'dır. Bölgenin en eski ve büyük etnik gruplardan biri olan Tukoların, Zenega Berberileri ile ilişkileri sonrası 1049 yılında İslamiyeti kabul ettikleri bilinmektedir. Senegal isminin de o tarihte Moritanya ve güney Senegal'de varlığını sürdüren Zenega Berberlerinden geldiğine inanılmaktadır. XIII ve XIV. yüzyıllarda Tuko Krallığı, Mali Krallığı'nın etkisi altına girmiştir. Mali'den göç eden Volofların bölgede kurduğu Jolof Krallığı da yine bu dönemde kurulmuş ve

XVI. yüzyıla gelindiğinde Jolof Krallığı Jolof, Walo, Cayor, Baol, Sine ve Saloum Krallıkları olarak ayrılmıştır.

1444 yılında Portekizliler Senegal nehri kenarına gelerek, köle, altın ve demir ticareti yapmışlardır. Daha sonra bölgeye Hollanda, İngiltere ve Fransızların da gelmesiyle Avrupalılar bölgeye artık hâkim duruma gelmişlerdir. 1659 yılında Fransızlar Saint-Louis'e yerleşmişler ve böylece Senegal toprakları üzerinde Fransız hâkimiyeti başlamıştır. 1859 yılında Senegal'i resmi sömürgesi haline getiren Fransa, 1904'te bu ülkede tam hâkimiyet kurmuş, önce Dakar'ı ardından da Fransız Batı Afrika'sını başkent yapmış ve Senegal'i askeri üs olarak kullanmıştır.

24 Ocak 1959 yılında kabul edilen anayasa ile ilk olarak Mali ile birleşerek Mali Federasyonu'nu kuran Senegal, 4 Nisan 1960 yılında, 300 yıl Fransız idaresinden sonra bağımsızlığını kazanmış ve 20 Ağustos 1960 tarihinde Mali ile kurmuş olduğu federasyon dağılmıştır. Kurulduğu 1960 yılından 1981 yılına kadar Senegal Sosyalist Partisi başkanı Leopold Sedar Senghor Devlet Başkanı olarak görev yapmıştır. 1981 yılında Senegal ile Gambiya birleşerek Senegambiya Konfederasyonu'nu kurmuş fakat bu konfederasyon 1989'da dağılmıştır.

Coğrafi Yapı

196.722 km² olan yüzölçümünün 192.530 km²'si kara, 4.192 km²'si ise sulardan oluşmaktadır. Toplam kara sınırı 2.640 km, kıyı boyu ise 531 km uzunluğundadır. Ülkenin %19'u tarım alanlarından, %33'ü orman ve savandan, %48'i de çöllerden meydana gelmektedir. Kuzeyde çöl iklimi kıyılarda ise yarı tropikal iklim hâkimdir. Ülke genellikle alçak düzlüklerden oluşmaktadır. Ülkede Atlantik Okyanusu'na dökülen dört nehir mevcut olup bunlar en önemlisi 1.641 km uzunluğundaki Senegal Nehri olmak üzere Saloum, Gambiya ve Casamance'dir.

Balık, fosfat ve demir Senegal'in en önemli doğal kaynaklarıdır. Fosfat, ihracatının %10'unu oluştururken, ülke topraklarında 100 milyon ton kalsiyum fosfat, 60 milyon ton alüminyum fosfat olmak üzere toplam 160 milyon ton fosfat rezervi bulunmaktadır.

Nüfus ve Toplumsal Yapı

Ülke nüfusu 2011 verilerine göre 12.643.799 kişi ile dünya nüfus sıralamasında 71. sırada yer almaktadır. Ülke nüfusunun 2,777 milyonu Dakar şehrinde yaşamakta olup, başkent Dakar ülkenin en kalabalık şehridir.

Nüfusun %43,3'ü Volof, %23,8'i Pular, %14,7'si Serer, %3,7'si Jola, %3'ü Mandinka, %1,1'i Soninke, %1'i Avrupalı ve Lübnanlı olup, kalan %9,4'ü ise diğer etnik kökenlerden oluşmaktadır. Ayrıca nüfusun %94'ü Müslüman, %5'i (çoğunluğu Roman Katolik) Hristiyan olup, %1'i de yerel dinlere mensuptur. Ülkede resmi dil olarak Fransızca kabul edilmiştir. Fransızca'nın yanı sıra Volof, Pulaar, Jola ve Mandinka dilleri de kullanılmaktadır.

Siyasi Yapı

Cumhuriyet yönetim şeklini benimsemiş ülkenin başkenti Dakar'dır. Ülke; Dakar, Diourbel, Fatick, Kaffrine, Kaolack, Kedougou, Kolda, Louga, Matam, Saint-Louis, Sedhiou, Tambacounda, Thies, Ziguinchor olmak üzere 14 bölgeden oluşmaktadır. Bu bölgelerde yerel idari yönetim hâkim olmasına karşın ülke genel olarak başkanlık sistemi ile yönetilmektedir.

4 Nisan 1960 tarihinde Fransa'dan bağımsızlığını almış olan Senegal ayrıca bu tarihi bağımsızlık günü olarak kutlamaktadır. Ancak tam anlamıyla bağımsız olması 20 Ağustos 1960 tarihine tekabül eder ki, bu tarih Mali ile ayrıldıkları tarihtir. Senegal'in Devlet Başkanı yedi yılda bir seçilir ve günümüzde, ilk olarak 1 Nisan 2000, ikinci olarak da 2007 yılında seçilen Abduolaye Wade başkanlık görevini yürütmektedir.

Ülkenin şu anda yürürlükte olan anayasası 7 Ocak 2001 tarihinde oluşturulmuştur. Yargı sistemi, Fransız Hukuk sistemine dayalı hukuk sistemidir.

Ekonomi

2010 yılı resmi verilerine göre Senegal 23,88 milyar dolar gayri safi yurtiçi hasılası ile dünya sıralamasında 114. sırada yer almaktadır. Gayri safi milli hasılanın %15,9'unu tarım, %21,7'sini endüstri, %62,4'ünü de hizmet sektörü oluşturmaktadır. Nüfusun 5,532 milyonu işgücü kapasitesindedir. Bununla beraber işsizlik oranı 2007 verilerine göre %48'e tekabül etmektedir. Bütçe hâsılatı 2010 verilerine göre 2,849 milyar dolar iken bütçe harcamaları 3,519 milyar dolardır. Bütçe açığı gayri safi yurtiçi hasılanın %5,2'sine karşılık gelmektedir. Ülke ekonomisi bütçe açığı nedeniyle ağırlıklı olarak dış yardıma bağımlıdır. Enflasyon oranı 2010 rakamlarıyla %1,2 ile dünya sıralamasında 29.'dur.

Yerfıstığı, sorgum, darı, bezelye, pirinç, domates, yeşil sebze ve pamuk en önemli tarım ürünleridir. Fosfat en önemli maden ürünü iken, tarımsal hafif sanayi, balık konservesi, süt ürünleri, bira ve alkollü içecekler, işlenmiş tütün ve tekstil en önemli ürün dallarıdır. Ağır sanayi olarak ise bir tek Dakar'da bulunan petrol rafinerisi mevcuttur. Tarım ve sanayinin yanı sıra Senegal gelişmekte olan turizm sektörü ile dikkat çekmektedir.

Ülke 2010 yılındaki yaklaşık 2,062 milyar dolar ihracatı ile dünya sıralamasında 133.'dür. Balık, yerfıstığı, petrol ürünleri, fosfat ve pamuk en önemli ihracat kalemleridir. %21,6'lık

oranla ihracatının büyük kısmını Mali ile gerçekleştiren Senegal, ihracatının %9,6'sını Hindistan'a, %4,5'ini Fransa'ya, %4,2'sini ise Gambia'ya yapmaktadır.

İthalatına bakıldığında ise ülkenin 2010 yılında yaklaşık 4,444 milyar dolarlık ithalat gerçekleştirdiği görülmektedir. İthalatının büyük kısmını yiyecek, içecek, sermaye malları ve petrol ürünleri oluşturmaktadır. İthalattaki en büyük paya sahip ülke %15,9'luk oranla Fransa'dır. Fransa'yı, %13,6 ile İngiltere, %8,6 ile Çin, %8,6 ile Nijerya ve %5,2 ile Hollanda takip etmektedir. Ülkenin dış borcu ise 3,858 milyar dolardır.

Dış Politika

1960 yılına kadar Fransız sömürgesi olarak kalan Senegal'in, resmi dilinin hala Fransızca olması ve bu ülke ile ekonomik, siyasi ve kültürel alanlardaki üst düzey ilişkiler Senegal dış politikası üzerinde Fransa'nın yadsınamayacak etkisini göstermektedir.

Senegal Afrika'da bölgesel bir güç olarak ortaya çıkma gayretindedir. Fakat yüksek bütçe açığı, kötüye giden ekonomi ve özellikle Moritanya ve Gine Bissau ile yaşadığı sınır sorunları, Senegal'in bölgesel güç olma potansiyelinin önüne geçmektedir. Senegal'in ekonomik alan dışında en büyük sorunu güneydeki Casamance ayrılıkçı hareketidir. Söz konusu Casamance bölgesi Gambia ile Senegal toprakları arasında coğrafi bir engel gibidir. Ayrılıkçı hareket olarak ortaya çıkan Casamance'ye dış destek sağladığı gerekçesiyle İran ile diplomatik ilişkilerini önce 1984 yılında daha sonra da 2011 yılında kesmiştir. Aynı zamanda Gine Bissau'nun ayrılıkçı güçlere destek verdiği iddiaları yüzünden bu ülke ile sık sık sorun yaşamaktadır. 1980'li yıllarda petrol rezervlerinin de bu bölgede olması sebebiyle iki ülke arasındaki gerginlik yükselmiştir. Ancak Senegal, Gine Bissau'nun ayrılıkçı harekete verdiği desteği kesmesi için bölgedeki egemenliğinin tanınması karşılığında petrol paylaşımını öngören 12 Haziran 1995 tarihli protokole imza atmış ve böylece iki ülke arasındaki ilişkiler yumuşamıştır.

Türkiye ile İlişkiler

Senegal'in 1960 yılında bağımsızlığını kazanmasının hemen ardından Türkiye tarafından tanınmıştır. 1962 yılında Türkiye Dakar'da, 2006 yılının Ağustos ayında ise Senegal Ankara'da büyükelçiliklerini faaliyete geçirmiştir.

Birleşmiş Milletler ve İslam Konferansı Örgütü kapsamında işbirliği faaliyetlerinin artıran iki ülke arasındaki en üst düzey resmi ziyaret ise Şubat 2008'deki Senegal Cumhurbaşkanı Abdoulaye Wade'nin Türkiye ziyaretidir.

İki ülke arasında yapılan anlaşmalar aşağıdadır:

- Kültür Anlaşması - 20 Nisan 1968
- Ticaret, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması - 3 Aralık 1992
- Askeri Alanda Eğitim, Teknik ve Bilimsel İşbirliği Anlaşması - 1 Aralık 1998
- Askeri Eğitim İşbirliği Anlaşması- 1 Aralık 1998
- Jandarma Eğitimine İlişkin Protokol ile Eğitime İlişkin İşbirliği Konusunda Anlaşma - 1 Aralık 1998
- Tarım Alanında İşbirliği Protokolü – 19 Şubat 2008
- Kültürel İşbirliği Anlaşması – 19 Şubat 2008
- Hava Ulaştırma Anlaşması - 19 Ağustos 2008
- Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması - 15 Haziran 2010
- Türk Standartları Enstitüsü ile Senegal Standartlar Teşkilatı (ASN) Arasında Standardizasyon Alanında Teknik İşbirliği Mutabakat Zaptı - 15 Haziran 2010
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı ile Senegal Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Arasında Diplomat Eğitimine İlişkin İşbirliğine Dair Mutabakat Zaptı - 15 Haziran 2010

Siyasi ilişkilerin yanı sıra iki ülke arasındaki ekonomik ilişkiler de son dönemde artış göstermektedir. İki ülke arasındaki ticaret hacmi 2000 yılında 10 milyon dolar iken 2009 yılında 96 milyon dolar ile büyük bir artış göstermiştir. 2010 yılı verilerine göre, Türkiye'nin Senegal'e ihracatı 83 milyon dolar iken Senegal'den ithalatı ise 1,4 milyon dolardır. Türkiye, Senegal'e gıda malzemeleri, demir-çelik ürünleri, kozmetik, hazır giyim, elektrikli makine ve cihazlar, seramik, porselen, dokumacılık ürünleri, otomotiv sanayi ürünleri ihraç ederken, Senegal ise Türkiye'ye pamuk, balık ve yağlı tohumlar ihraç etmektedir. 26 Nisan 2009 tarihinde TUSKON çatısı altındaki 120 Türk işadamlarının yatırım amacıyla Senegal Cumhurbaşkanı'nı ziyareti ekonomik ilişkilerin gelişimine katkı sağlamıştır.

İki ülke arasındaki ilişkilerde öne çıkan bir diğer önemli konu da TİKA'nın Dakar'da açtığı Program Koordinatörlüğü'dür. TİKA, Afrika'da yürüttüğü Tarımsal Kalkınma Programı çerçevesinde Senegal'in de içinde bulunduğu 13 ülkede projelerini faaliyete geçirmiştir. Ayrıca TİKA, çevre, sağlık ve eğitim alanında 2010 yılında Senegal'e 3,1 milyon dolar yardımda bulunmuştur.

1.4. TANZANYA

Resmi adı Birleşik Tanzanya Cumhuriyeti olan Tanzanya Afrika'nın Orta Doğu bölgesinde yer alan bağımsız bir ülkedir. Ülkenin doğusunda Hint okyanusu bulunmaktadır. Ülkenin komşuları kuzeyde Kenya ve Uganda, batıda Ruanda, Burundi ve Demokratik Kongo

Cumhuriyeti, güneyde ise Malavi, Zambiya ve Mozambik'tir. Ayrı siyasi varlık olan Tanganyika ile Unguja ve Pemba adalarını yönetiminde bulunduran Zanzibar 1964 yılında birleşerek Birleşik Tanzania Cumhuriyeti'ni kurmuşlardır.

Tarih

Bugünkü Tanzania toprakları insanların yaşam sürdürdükleri bilinen en eski bölgelerdendir. Yaklaşık iki bin yıl öncesinde batı Afrika'dan göçen ve Bantu dilini konuşan grupların yaşadığı bir yer olan bu coğrafyada insanlar genellikle avcı-toplayıcı gruplar halinde yaşıyorlardı. Gelmiş geçmiş en önemli teknolojik başarılardan olan çeliğin bulunuşu Tanzanyalılara atfedilir. Hint okyanusu kenarında bulunması tarih boyunca Tanzania'nın farklı medeniyetler ve halklarla karşılaşmasını kaçınılmaz kılmıştır. Arap Yarımadası, Basra Körfezi ve Hindistan'dan gelen gezginler ve tüccarlar için doğu Afrika sahilleri en bilinen uğrak yerlerinden biriydi. Türkiye'de çok bilinmese de Kilva Sultanlığı da bugünkü Tanzania topraklarında yaşamıştır. Kilva Sultanlığı X. yüzyıl sonlarına doğru kurulmuş ve neredeyse bugünkü tüm doğu Afrika sahillerini ve iç kesimleri hükmü altına alarak geniş alanlara hükmetmiş bir sultanlıktı. Hint okyanusu ticaretinde etkin bir konuma gelerek refah seviyesi yüksek bir yönetim inşa eden sultanlık 1505 yılında Portekiz işgaline uğramasının ardından dağılmıştır.

XIX. yüzyılın sonlarına gelindiğinde sömürge yarışında nispeten geri kalan Almanya, doğu Afrika'da Tanganyika (sadece anakara), bugünkü Burundi ve Ruanda'nın olduğu bölgeyi sömürgeleştirerek Alman Doğu Afrika'sını kurdu. I. Dünya Savaşı'nda yenilen Almanya, bu sömürgelerini İngiltere'ye bıraktı ve Afrika'nın doğusu farklı statülerde neredeyse tamamen İngiliz yönetimi altına girdi. 2. Dünya Savaşı sonrasında oluşan siyasi şartları ve sömürgelerde artan bağımsızlık taleplerini değerlendiren Büyük Britanya yönetimi sömürgecilik politikasını gözden geçirmeye karar verdi. Britanya yönetimi döneminde siyasi partiler yasak olduğu için Tanganyika'da önemli bir kabile reisinin oğlu olan ve İngiltere'de eğitim alan Julius Nyerere Tanganyika Afrika Ulusal Birliği'ni (TANU) kurdu ve 1960 yılında Britanya yönetimindeki Tanganyika bakanı oldu. Bağımsızlık taleplerini daha yüksek sesle dile getiren Tanganyika halkının baskısı sonucunda Britanya hâkimiyeti sorunsuz şekilde 9 Aralık 1961 tarihinde sona erdi.

Avrupa'da coğrafi keşiflerin başlamasıyla XVI. yüzyıl başlarında Portekizlilerin hâkimiyeti altına giren Zanzibar yaklaşık iki yüzyıl Portekizliler tarafından yönetildikten sonra 1698 yılında Umman Sultanlığı'nın hâkimiyetine girdi. Umman Sultanı Seyyid Said 1840 yılında sultanlığın başkentini Zanzibar'a taşıdı ve burası XIX. yüzyılda Asya'ya dönük ticaretin önemli bir noktası haline geldi. Ada ülkesi 1890 yılında İngiltere'nin mandası oldu ve 1963 yılında bağımsızlığına kavuşana kadar İngiliz yönetimi altında kaldı. Unguja ve Pemba adalarından oluşan (toplam yüzölçümü 2.643 km²) ve bağımsızlık sonrası resmi olarak Zanzibar ve Pemba

Cumhuriyeti olarak bağımsızlığını ilan eden ülke 26 Nisan 1964'te üç sene önce bağımsızlığına kavuşan Tanganyika ile birleşerek Birleşik Tanzanya Cumhuriyeti'ni kurdular. Federal yapı içinde Zanzibar iç işlerinde bağımsızlığını muhafaza ederken adaların yönetimi seçimlerle oluşan Zanzibar parlamentosu tarafından sürdürülmektedir.

Coğrafi Yapı

947.300 km² yüzölçümü ile dünyanın en büyük 31. ülkesi olan Tanzanya'nın nüfusu 42.746.620 kişidir. Hint okyanusuna sınır olan ülkenin 1.424 km sahil şeridi bulunmaktadır. Afrika'nın çatısı olarak adlandırılan Kilimanjaro dağı da (5.895 m.) Tanzanya sınırları içindedir. Ülkenin kuzeyinde Afrika'nın en büyük gölü olan Viktorya Gölü, batısında Tanganyika Gölü ve güneybatısında Malavi Gölü bulunmaktadır. Arazi yapısı olarak sahil boyunca ovalar hâkimken orta kesimlerde platolar, kuzey ve güneyde ise dağlık alanlar daha hâkimdir. Zengin yeraltı ve yer üstü kaynaklara sahip olan ülkede fosfat, nikel, kömür, elmas, altın, değerli taşlar ve doğal gaz bulunmaktadır.

Nüfus ve Toplumsal Yapı

Yüzölçümü olarak doğu Afrika'nın en büyük ülkesi olan Tanzanya 42 milyonluk nüfusu ile dünyanın en kalabalık 30. ülkesidir. Nüfusun neredeyse tamamını siyahi Afrikalıların oluşturduğu Tanzanya toplumunda Asya, Hindistan ve Avrupa kökenli yabancıların toplam nüfusa oranı %1'in altındadır. Diğer Afrika ülkelerinin aksine Tanzanya'da birçok etnik grup bulunmasına rağmen bir veya birkaç etnik grubun toplum üzerinde hâkimiyet kurması gerçekleşmemiştir. Her ne kadar Chagalar gibi bazı etnik gruplar hala kendi dillerini konuşsalar da Tanzanya vatandaşlığı bilinci şimdiye kadar etnik bilinçten daha kuvvetli olmuştur. Bunda hiçbir etnik grubun sayıca çok olmayışının da payı vardır. Zanzibar'ın nüfusu ise yaklaşık 1 milyondur. Zanzibar'ın nüfusunu sayıları az da olsa Araplar, Afrikalı siyahiler ve asıl çoğunluğu oluşturan Arap Afrikalı diyebileceğimiz melez gruplar oluşturmaktadır. Her ne kadar insanların etnik kökeni ten renginden belli olsa da Zanzibar toplumu içinde etnik bölünme yoktur.

Zanzibar'ın neredeyse tamamının Müslüman olduğu bilirse de Tanzanya'nın ana karası için aynı netlikte bilgi mevcut değildir. Tanzanya nüfusunu Hristiyanlar, Müslümanlar ve yerel inanç mensupları oluşturmaktadır fakat toplumun dini kompozisyonu konusunda kesin bir şey söylemek zordur. Hristiyan ve Müslümanların ülke nüfusunun yüzde kaçını oluşturdukları net olarak bilinmemektedir. Bunun en büyük sebebi XIX. yüzyılda başlayan misyonerlik faaliyetlerinin ardından bağımsızlık sonrası yapılan nüfus sayımlarında insanlara dinlerinin sorulmamış olmasıdır. Batılı kaynaklar ülke nüfusunun %50 Hristiyanlardan, %30 Müslümanlardan ve %20 yerel inanç mensuplarından oluştuğunu söylerken Müslümanlarca çalışılan kaynaklarda Müslümanların ve Hristiyanların oranı tam tersi olarak verilmektedir.

Doğu Afrika'nın en yaygın ve yaklaşık 150 milyon kişi tarafından konuşulan Svahili dili ile İngilizce ülkenin resmi dilleridir. Devletin ilköğretim okullarında Svahili eğitim dili iken ilköğretim sonrasında (üniversiteler dâhil) özel ve devlet okullarında eğitim dili İngilizcedir. Halk arasında Svahili daha çok kullanılsa da ülkenin resmi işleri için İngilizce kullanılmaktadır. Birleşik Tanzania Cumhuriyeti anayasası da İngilizcedir.

Siyasi Yapı

Birleşik Tanzania Cumhuriyeti'nin yönetim şekli cumhuriyettir ve başkanlık sistemi ile yönetilmektedir. Bağımsızlık sonrası Nyerere'nin 1964'te başlattığı sosyalist tek parti yönetiminin 1995'te iktidardan kendi rızasıyla çekilmesiyle sorunsuz şekilde çok partili sisteme geçilmiştir. Ülkede 1995'ten beri çok partili seçimler uluslararası gözlemciler eşliğinde yapılmaktadır. Ülkenin başkenti önceden Darüsselam iken 1996 yılında ülkenin orta kesimlerinde yer alan Dodoma şehri başkent ilan edilmiştir. Tanzania Milli Meclisi Dodoma'da bulunmaktadır, ancak yürütme, bakanlıklar ve diplomatik temsilcilikler halen Darüsselam şehrinde yer almaktadır.

Başkanlık sistemiyle yönetilen Tanzania'da devlet başkanı Milli Meclis'te hükümet grubunun liderliğini yapacak bir başbakan atamaktadır. Tek kamaralı sisteme sahip ülkede kazanan-herşeyi-kazanır şeklinde ifade edilen bir seçim sistemi uygulanmaktadır. Bakanlar kabinesi devlet başkanı tarafından milletvekilleri arasından atanır. Her beş yılda bir yapılan genel seçimlerde seçilen devlet başkanı hem Federal devleti hem de anakara (Tanganyika) hükümetini temsil etmektedir. Genel seçimlerde Zanzibar ise kendi devlet başkanını seçmektedir. Zanzibar devlet başkanı, Zanzibar'ın iç meseleleri ile ilgilenen hükümetin de başkanı durumundadır.

Siyasi olarak, Zanzibar dâhil 26 idari birime (region) bölünmüş olan Tanzania bu birimlerin nüfusu ile doğru orantılı olacak şekilde meclise temsilci göndermektedir. Tanzania Milli Meclis'inde 324 milletvekili bulunmaktadır. Zanzibar'ın ayrı parlamentosu (Temsilciler Meclisi) bulunmaktadır ve sadece Zanzibar iç işlerini düzenleyen yasalar çıkarma hakkına sahiptir. Dodoma'daki meclis ise sadece anakarayı bağlayan yasalar çıkartabileceği gibi tüm Birlik Cumhuriyeti'ni bağlayan yasa çıkartma yetkisine de sahiptir.

Ekonomi

Ekonomik gelişmişlik bakımından Tanzania dünyada en geri kalmış ülkelerden birisi olmasına rağmen GSYH' sının son on yılda ortalama yılda %7 büyümesi dikkat çekicidir. 2009-2010 mali yılında yıllık GSYH'daki %6'lık büyüme artan altın fiyatlarına ve turizm gelirlerine bağlanmaktadır. Özellikle son yıllarda ekonomideki olumlu gelişmeler kişi başına düşen milli

gelire de yansımaktadır. Kişi başına düşen gelir 2000 yılında 300 ABD doları iken 2010 yılında 1.400 ABD dolarına yükselmiştir.

Ülke ekonomisi temel olarak tarıma dayalıdır. Tarım sektörü GSYH'sının %40'ını, ihracatın %85'ini ve ülke iş gücünün %80'ini oluşturmaktadır. Ülke GSYH'nda sanayinin payı %24 ve hizmetlerin payı %47'dir. Tanzanya'da kahve, çay, keten, pamuk, tütün, fıstık, karanfil, mısır, muz ve diğer sebzelerin yanı sıra önemli miktarda altın, elmas ve demir üretilmektedir. Yurt dışına daha çok altın, elmas, kahve ve pamuk ihraç eden Tanzanya yurt dışından ise en fazla petrol, tüketim ürünleri, ulaşım araçları ve makine ithal etmektedir.

Dış Politika

Bağımsızlığından bugüne Tanzanya uluslararası siyasette saygın bir aktör olmuştur. Şüphesiz kazanılan bu saygınlığın arkasındaki en büyük etken ilk devlet başkanı Julius Nyerere'nin karizmatik ve entelektüel kişiliğidir. Soğuk Savaş döneminde Bağlantısızlar Hareketi'nin kurucu üyelerinden olan Tanzanya, Afrika Birliği Örgütü'nün (şimdiki Afrika Birliği) kuruluşunda ve Güney Afrika Cumhuriyeti'nde 1994'e kadar süren *Apartheid* rejiminin sona ermesinde önemli rol oynamıştır. Nyerere'nin diğer Afrikalı ülkeler nezdindeki saygınlığını değerlendirerek mirasını bugün değerlendiren Tanzanya, komşuları Burundi ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ndeki sorunlarda arabulucu rolü üstlenmekte ve diğer çatışmaların barışçıl yollarla çözülmesi için yoğun çaba sarf etmektedir. Idi Amin döneminde Uganda ile yaşanan siyasi kriz ve kısa süreli savaş dışında komşularıyla iyi geçinen Tanzanya, Doğu Afrika Topluluğu ve Güney Afrika Kalkınma Topluluğu gibi üyesi olduğu bölgesel örgütlerde aktif rol oynamaya çalışmaktadır. Tanzanya kendi içinde hâkim olan barış atmosferinin aksine komşularında yaşanan savaşlar yüzünden ülkelerini terk etmek zorunda kalan mültecilere kapılarını açan ve bu nedenle Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği nezdinde önemli bir üyedir. Tanzanya halen Mozambik, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Burundi ve Ruanda başta olmak üzere birçok ülkeden mültecinin barındığı yirmiden fazla mülteci kampına ev sahipliği yapmaktadır.

Türkiye ile İlişkiler

Türkiye ile Tanzanya arasında diplomatik ilişkiler 1963 yılında kurulmuştur. Türkiye'nin Ekim 1979'da açılan Darüsselam büyükelçiliği bütçe mülahazalarıyla 1984 yılında kapatılmış, ancak 18 Mayıs 2009'da tekrar faaliyete geçmiştir. Tanzanya'nın Türkiye'de diplomatik temsilciliği bulunmamaktadır. Özellikle 18-21 Ağustos 2008 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleştirilen 1. Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi sonrasında iki ülke arasında resmi ziyaretler artmıştır. Her iki ülkenin devlet başkanları karşılıklı ziyaretler düzenlemiş ve bu ziyaretleri bakan ve müsteşar seviyesinde heyetlerin karşılıklı ziyaretleri takip etmiştir.

Karşılıklı yapılan ziyaretler sonucunda 2000 yılında 6,4 milyon dolar olan iki ülke arasındaki ticaret hacmi 2010 yılında 104 milyon dolara çıkmıştır. Yine son on yıllık dönemde Türkiye'nin Tanzanya'ya yaptığı ihracat 5 milyondan 90 milyon dolara, ithalat ise 2 milyondan 14 milyon dolara yükselmiştir. Türk Hava Yolları'nın, 14 Haziran 2010'da Darüsselam'a İstanbul'dan doğrudan uçuşlar başlatması ilişkilerin geldiği noktayı göstermesi açısından önemlidir.

İki ülke arasında yapılan önemli anlaşmalar şunlardır:

1. Diplomatik, Hizmet ve Hususi Pasaport Hamilleri İçin Vizelerin Karşılıklı Olarak Kaldırılmasına Dair Anlaşma (18 Şubat 2010, Ankara) (2 Temmuz 2010 tarihli Resmi Gazete'de onay kararının yayınlanmasıyla yürürlüğe girmiştir.)
2. Dışişleri Bakanlıkları Arasında Siyasi İstişare Mekanizması Kurulmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası (18 Şubat 2010, Ankara).
3. Ticari ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması (18 Şubat 2010, Ankara).
4. Hava Ulaştırma Anlaşması (18 Şubat 2010, Ankara).
5. Tarım Alanında Teknik, Bilimsel, Ekonomik ve Ticari İşbirliği Mutabakat Muhtırası, (23 Şubat 2009, Darüsselam).

Bunlardan başka iki ülke arasında imzalanan ancak onay süreci devam eden anlaşmalar da mevcuttur. Bunlar;

1. Tanzanya Cumhurbaşkanı Jakaya Kikwete'nin 17-21 Şubat 2010 tarihlerinde ülkemize gerçekleştirdiği ziyaret sırasında imzalanan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Ticari ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması,
2. Türkiye Cumhurbaşkanı'nın 22-23 Şubat 2009 tarihleri arasında Tanzanya'ya gerçekleştirdiği ziyaret sırasında imzalanan Tarım Alanında Teknik, Ekonomik ve Bilimsel İşbirliği Mutabakat Muhtırası'dır.

Türkiye Cumhuriyeti, Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA) üzerinden çeşitli alanlardaki kalkınma yardımları ile Tanzanya'nın kalkınmasına destek olmaktadır.

2. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

Özgün ölçeklerle taslak olarak geliştirilen anket formu, 2010 yılı içerisinde Türkiye'de bulunan 240 yabancı uyruklu öğrenciye uygulanmıştır. Ayrıca, siyaset, uluslararası ilişkiler ve sosyal psikoloji alanında çalışmaları bulunan beş akademisyenden anketin geliştirilmesine dönük eleştiri ve geri bildirim alınmıştır. Yapılan uygulama ve alınan geri bildirimlerden hareketle anket yeniden tasarlanmış ve EK'teki nihai şekline ulaşılmıştır.

Araştırmada; maliyet, uygulama kolaylığı, ülkelerin farklı bölge ve gruplarından öğrenci barındırması ve dünya ile iletişime daha açık bir kitle olması nedenleriyle, evren ve uygulama alanı olarak üniversiteler seçilmiştir.

Bu çalışma kapsamında anket uygulanan ülkeler ve üniversiteler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Mısır	Kahire University
	Mansure University
	İskenderiye University
	El Ezher University
	Ayn Şems University
Fas	Hassan II Ain Chok University
Senegal	Cheikh Anta Diop University
	Dakar Bourguiba University
Tanzanya	Dar es Salaam University
	Muhimbili University of Health and Allied Sciences

Çalışma yapılan ülkelerde anket uygulanan örneklem sayıları ve meslekleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

	Akademisyen	Öğrenci	Diğer Çalışan	Belirtmeyen	Toplam
Mısır	68	215	76	1	360
Fas	10	210	31	6	257
Senegal	38	198	45	6	287
Tanzanya	17	296	15	7	335
Toplam	133	919	167	20	1239

Anketler yüz yüze görüşme yöntemi ile, bazı akademisyenlere ise elektronik posta yöntemi ile akademisyen tarafından Ekim-Aralık 2011 aylarında uygulanmıştır. Öğrencilere anket uygulamasında, seçilen üniversite öğrencileri de anketör olarak kullanılmıştır.

Uygulama yapılan dört ülkede ulaşılan örneklemin mensup olduğu din aşağıda tablo olarak verilmiştir. Raporda Türkiye ve Türklerle ilgili algıların mensup olunan dini inanca göre farklılaşması analiz edilmemiştir. Bununla birlikte özellikle Tanzanya'da anket yapılan Hristiyan kesimin (Yaklaşık %27) Türkiye ve Türklerle ilgili görüşlerinin hemen hemen tüm konu başlıklarında Müslümanlara göre daha olumsuz olduğunun da vurgulanması gerekmektedir. Senegal'de ise yaklaşık %10'luk bir kesimi oluşturan Hristiyanların Türkiye ve Türklerle ilgili görüşleri bazı konu başlıklarında Müslümanlara göre daha olumsuzdur.

ÜLKE	Müslüman	Hristiyan	Diğer	Toplam
Fas	257	0	0	257
Mısır	360	0	0	360
Senegal	254	29	4	287
Tanzanya	244	90	1	335

Örneklemin seçiminde irtibat kurulan akademisyenlerin ve anketör olarak seçilen öğrencilerin uygun örneklem (convenience sampling) yöntemiyle, kazara (accidental) ulaştığı kişilere uygulama yapılmıştır. İzin alarak uygulama yapmanın zorluğu ve ülkelerde fikir özgürlüğü noktasında yaşanan problemlerin de etkisiyle, olasılığa dayalı bir örnekleme yöntemi uygulanamamıştır.

Uygulamanın sadece üniversitelerde yapılmış olması ve örneklem seçiminde olasılıklı olmayan bir yöntemin kullanılmış olması nedeniyle; çalışma, bulguları itibariyle Mısır, Fas, Senegal ve Tanzanya halkının görüşlerini tam olarak temsil etme iddiasında olmamakla birlikte; daha eğitilmiş, dünyaya daha açık ve tüm ülkeden insanların bir araya geldiği üniversite ortamının evren olarak belirlenmesinin çalışma bulguları temelinde yarattığı avantajın da vurgulanması gerekmektedir. Bu anlamda, araştırmanın eğitilmiş halkın düşünceleri konusunda önemli fikirler verdiği söylenebilir. Ayrıca, anket konusu da açıklanarak kendisine başvurulduğu halde anketi doldurmayı kabul etmeyen kişilerin varlığı ve ankete katılmayı kabul eden ve etmeyen kitlelerin Türkiye'ye sempati noktasındaki farklılığı da değerlendirildiğinde; çalışma bulgularının, örnekleme bağlı olarak Türkler ve Türkiye ile ilgili olumlu anlamda bir yanlılığı barındırabileceği de kabul edilmelidir.

Veri Analizi

Anket ile elde edilen veriler istatistikî analiz programına (PASW 18.0) aktarılmak suretiyle analiz edilmiştir. Uygulama aşamasındaki tedbir ve kontrollere rağmen, bazı anketlerin farklı

nedenlerle tutarsız doldurulmuş olabileceği ihtimalinden hareketle, 1433 kişiye ait anket verileri; analiz öncesi, bir diğeri ile algı ve olgu temelinde çelişki teşkil eden 17 soru çifti ile kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda, en az iki soru çiftinde çelişkili bulunan 178 anket formu çalışmanın veri temizliği aşamasında silinmiştir. Bunun yanında anket uygulanan ülkelerin kendi milliyeti dışında olan kişilere ait anketler de analizlere dâhil edilmemiştir. Bu aşamalardan sonra veri temizliği sonrası örneklem sayısı 1239'a inmiştir.

Algı ve eğilimleri ortaya koyan soruların tamamı 11'li ölçekle 0-10 aralığında bir değerlendirme sunmakla birlikte, bu değerler tablolaştırılırken yüze tahvil edilmiştir. Bu nedene de bağlı olarak, tablolardaki soru değerleri (örnek %81), sorulara katılım yüzdelerini değil, soru ifadelerine ortalama katılım düzeylerini göstermektedir.

3. ÖRNEKLEMİN SİYASİ VE DİNDARLIK EĞİLİMLERİ

Burada çalışmada kullanılan onlu dindarlık ölçeğinin cevap değerleri verilmiştir. Mısır ve Fas'ta kendisini orta düzey dindar olarak nitelendiren kişilerin oranının yüksekliği dikkati çekerken bu ülkelerde ateist olanların oranı ve kendisini çok dindar olarak gören kişilerin oranı oldukça düşüktür.

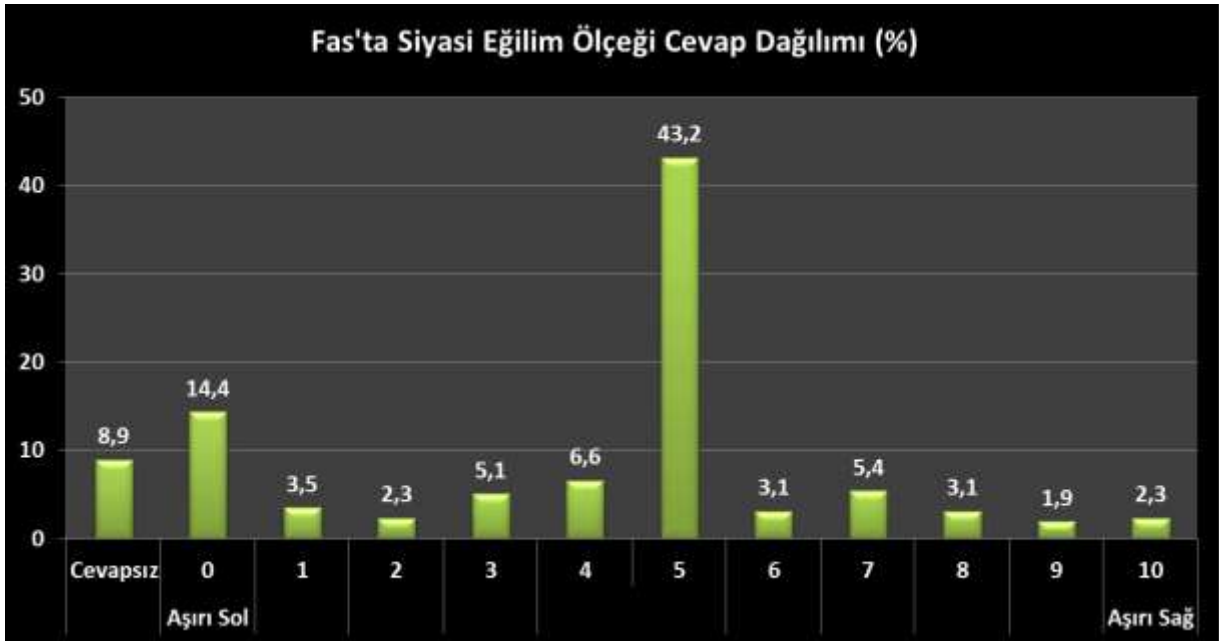

Senegal ve Tanzanya'da ise resim farklılaşmakta ve kendisini orta düzey ve üzerinde dindar olarak nitelendiren insanların oranının fazlalığı dikkatleri çekmektedir. Senegal'de halkın çok az bir kısmı (%1) kendisini orta derecenin altında dindar olarak görürken bu oran Tanzanya'da %14 düzeyinde çıkmaktadır.

Bu bölümde, sağ-sol siyasi eğilim ölçeğinin cevap değerleri verilmiştir. Siyasi eğilim ölçeği cevap dağılımına baktığımızda, başta Mısır'da olmak üzere Fas'ta ve Tanzanya'da halkın büyük bir kısmının kendisini ölçeğin ortasında gördüğü söylenebilir. Bu durum ülkelerde marjinal siyasi düşünceye sahip olan kişilerin oranının düşük olduğunu veya farklı gerekçelerle çalışmaya böyle aktarıldığını göstermektedir. Ancak Fas'ta kendisini aşırı sol olarak nitelendiren kişilerin %14 lük oranı da dikkati çekmektedir.

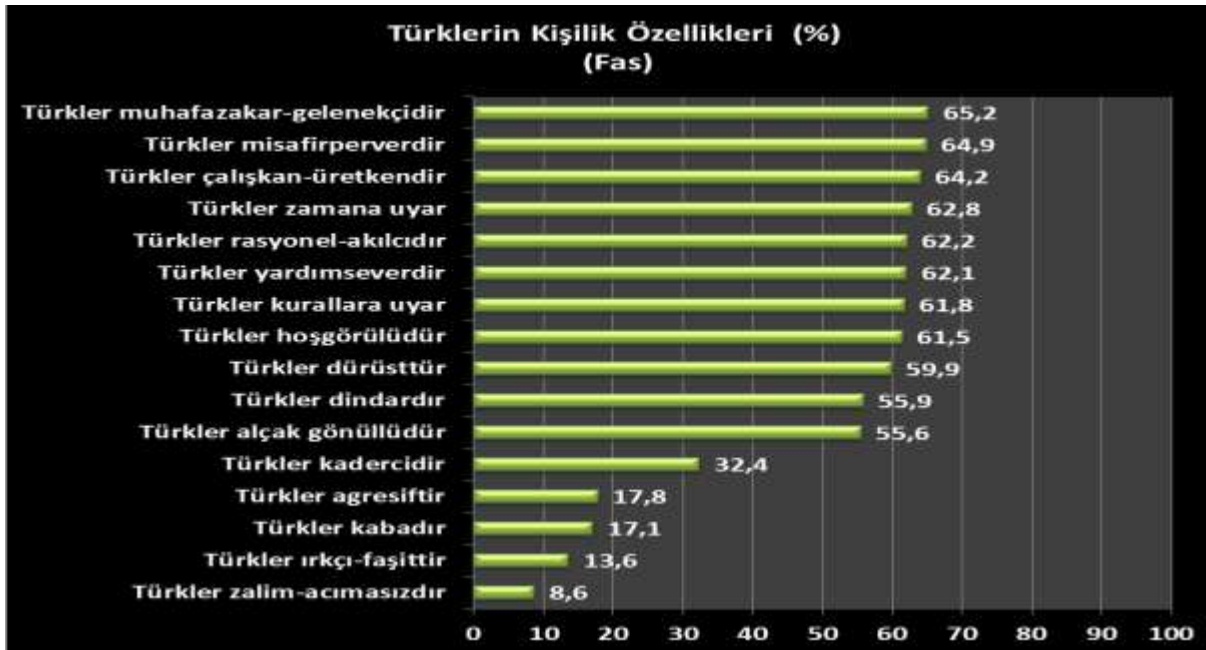
Senegal'de ise bu soruya cevap vermeyen ve kendisini sağ-sol ölçeğinde tanımlamayanların oranının (%26,1) diğer üç ülkeye göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Fas dışındaki üç ülkede sağ eğilimli olanlar daha yüksek bir orana sahip olmakla birlikte, bu dört ülkede de demokratikleşme ve siyasi partilere dayalı bir yönetim rejimlerinin oturmamış olmasının kişileri daha tarafsız tanımlara götürdüğü görülmektedir.

4. TÜRKLERİN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ

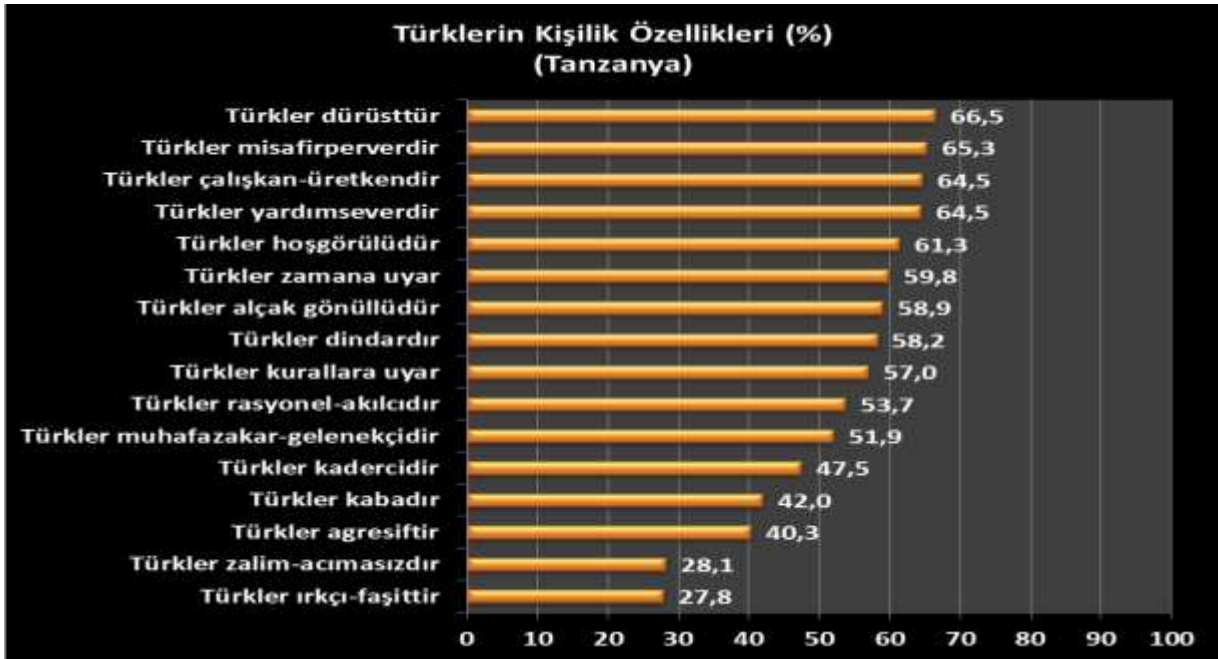

Türklerin algılanan kişilik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla, beşi olumsuz olmak üzere 16 kişilik özelliği sorgulanmıştır. Türkler başta Mısır ve Senegal olmak üzere çalışma yapılan ülkelerin genelinde daha çok olumlu kişilik özellikleri ile özdeşleştirilmektedir. Dört ülke içinde olumlu kişilik özelliklerine vurgu Mısır ve Senegal'de Fas ve Tanzanya'ya göre daha yüksektir.

Genelde düşük oranda seyreden olumsuz kişilik özelliklerinin ise Tanzanya'da diğer üç ülkeye kıyasla daha fazla olduğu dikkat çekmektedir.

5. TÜRLERE SEMPATİ

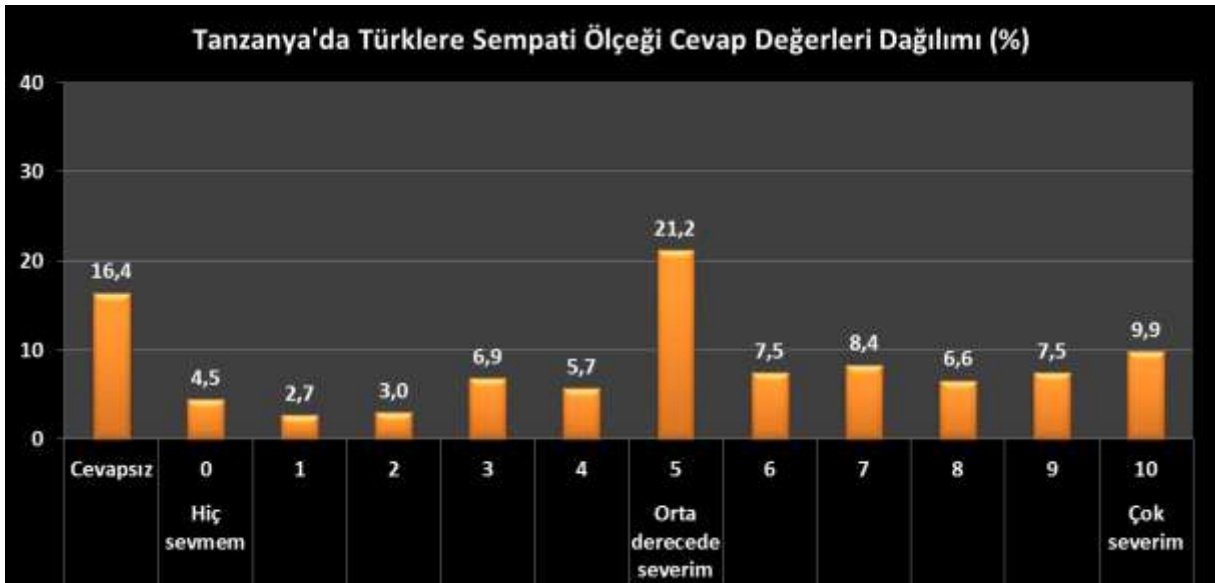

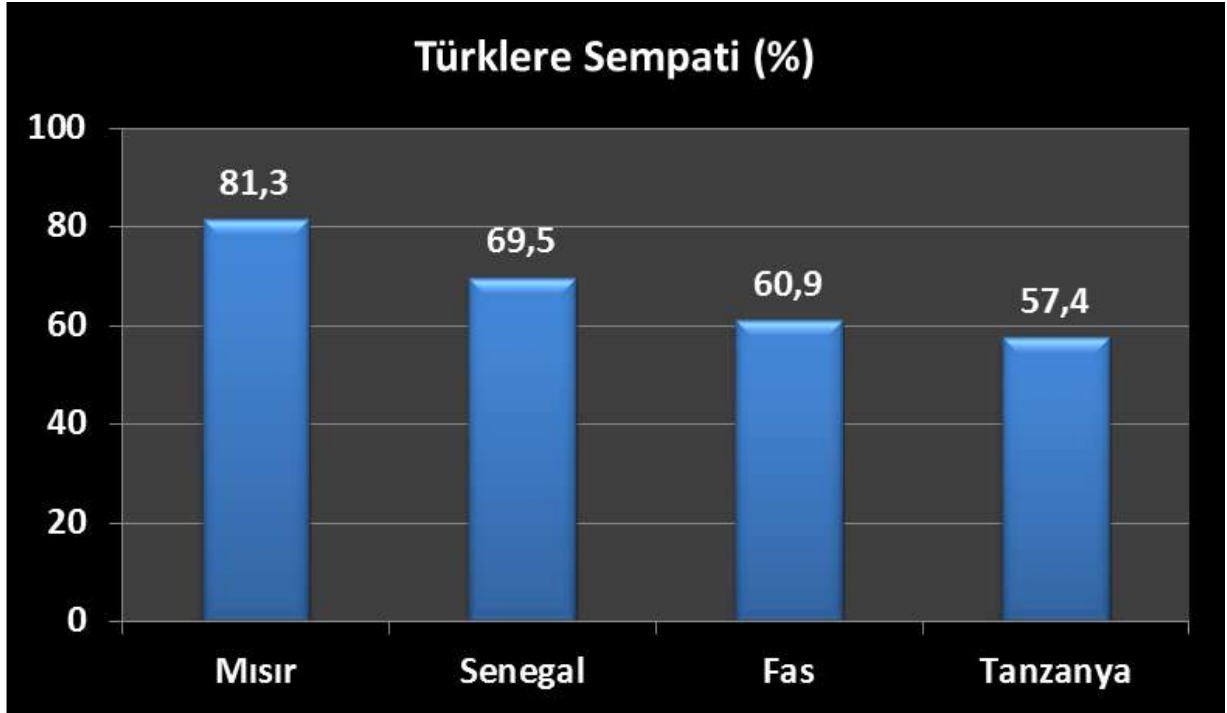
Türklere sempati ölçeği başlığı altında verilen cevaplara bakıldığında Mısır verilerinin oldukça olumlu olduğu görülmektedir. Fas'ta, Senegal'de ve Tanzania'da ise Mısır kadar yüksek olmasa da verilen cevapların büyük bir kısmı ölçeğin orta noktası olan "5" ve üzerinde toplanmaktadır.

Senegal ve Tanzanya'da bu soruya cevap vermeyenlerin oranının %16-17'lerde seyretmesi, bu ülkelerin Türklere tarihsel bağlarının ve dolayısıyla algı kaynaklarının diğer ülkelere kıyasla daha az olmasından kaynaklanmaktadır.

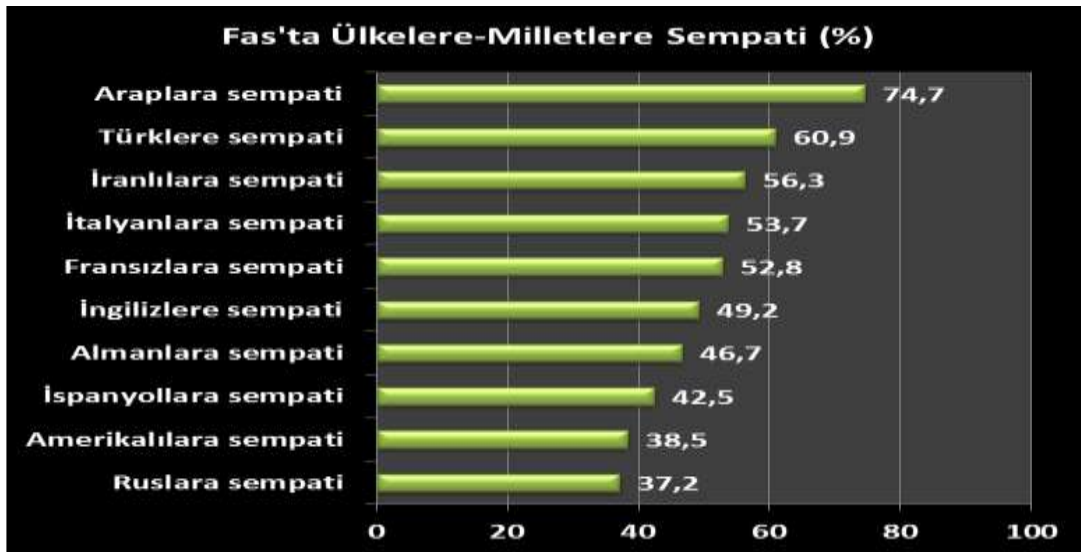

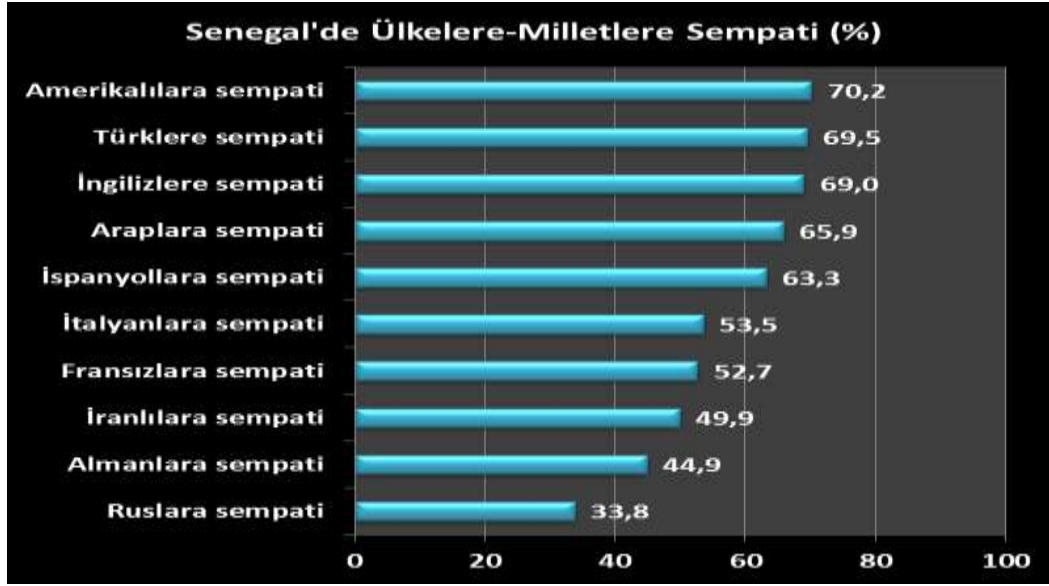
Araştırma çerçevesinde yöneltilen soruların cevaplarında ortaya çıkan Türklerin kişilik özellikleri konusundaki genel olumlu eğilimin, Mısır, Fas, Senegal ve Tanzanya halkında beklendiği üzere aynı yönde Türkler sempati düzeyine de yansıdığı görülmektedir. Bu ülkeler arasında Türklere sempati düzeyi %81 ile en yüksek oranda Mısır'da iken, %58 ile en düşük oranda Tanzanya'dadır. Senegal ve Fas'ta Türkiye sempatisi ise %70 ve 61 ile orta düzeydedir.

6. ÜLKELERE MİLLETLERE SEMPATİ

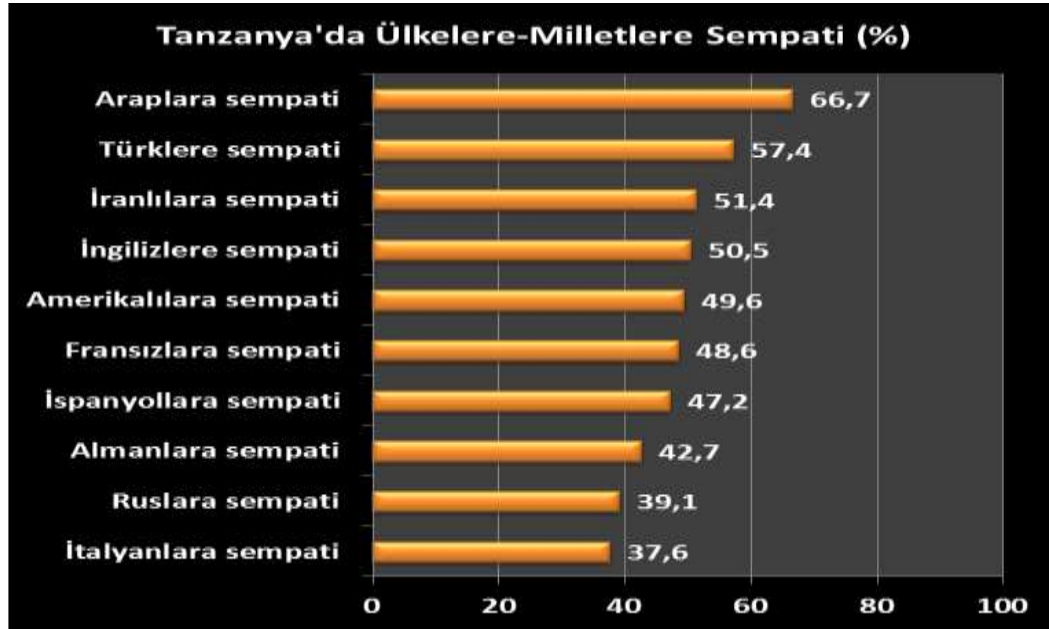

Bu dört ülke halkının diğler ülke ve milletlere sempatisini ölçmek için yöneltilen sorunun cevapları incelendiğinde, Mısır, Fas ve Tanzanya'da sempati duyulan ülke ve milletler sıralamasında ilk sırada Araplar yer alırken, Senegal'de Arapların yerine ilk sırada Amerikalıların olduğu görölmektedir. Türkler ise her dört ülkede de sempati sıralamasında diğler ülkeleri geçerek ikinci sırayı almıştır. Fas'ta ise Türkler sempati düzeyi %61 ile ikinci sırada olmakla birlikte; Fas, Tanzanya ile birlikte Türkiye Sempatisinin göreceli olarak en düşük olduğu iki ülkeden birisi durumundadır. Mısır'da Araplara ve Türkler sempati düzeyi ile diğler ülkelere sempati düzeyi arasında önemli bir kırılma (farklılaşma) olmasına rağmen bu durumun diğler üç ülkede gözlenmediğini söylemek yanlış olmayacaktır.

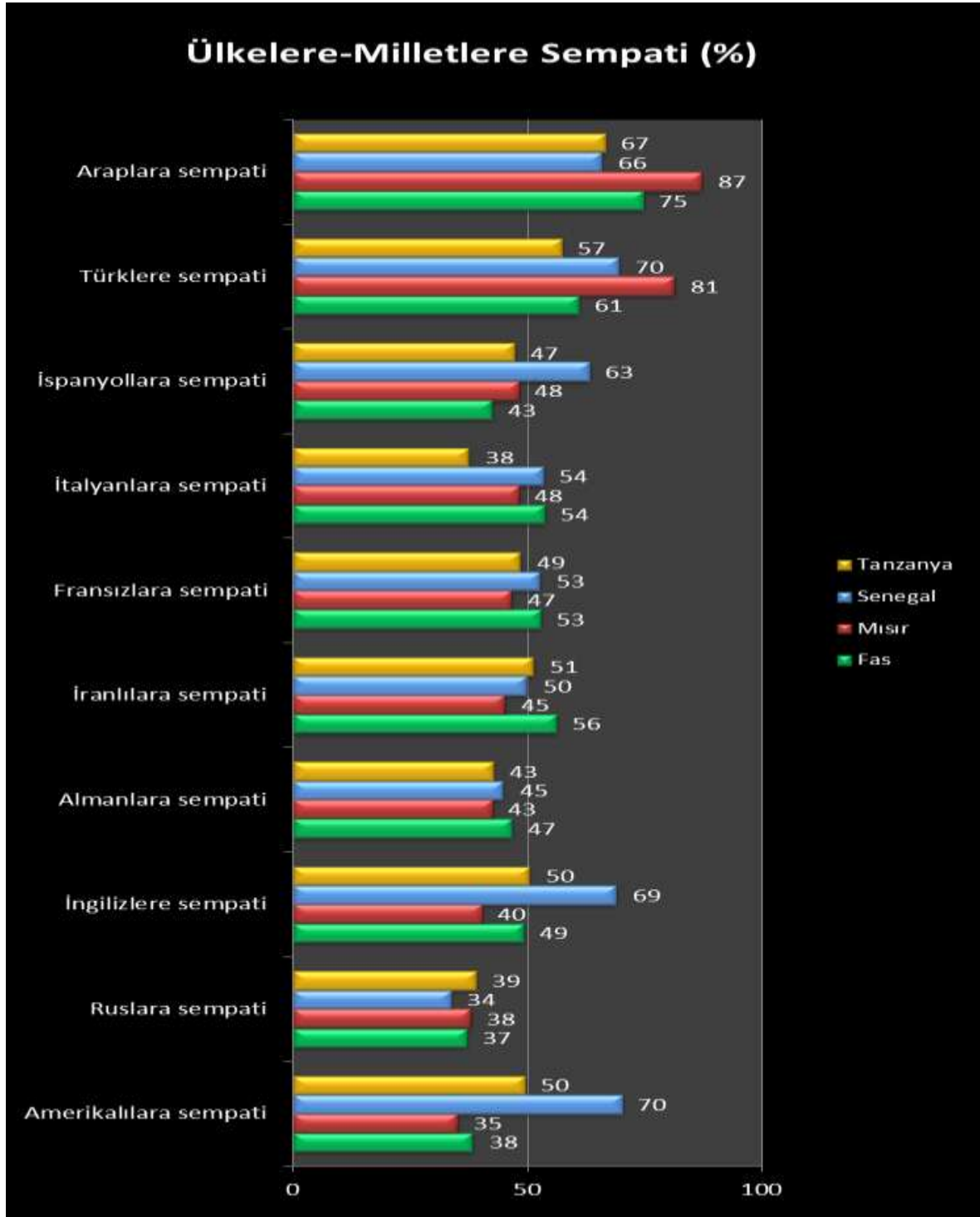

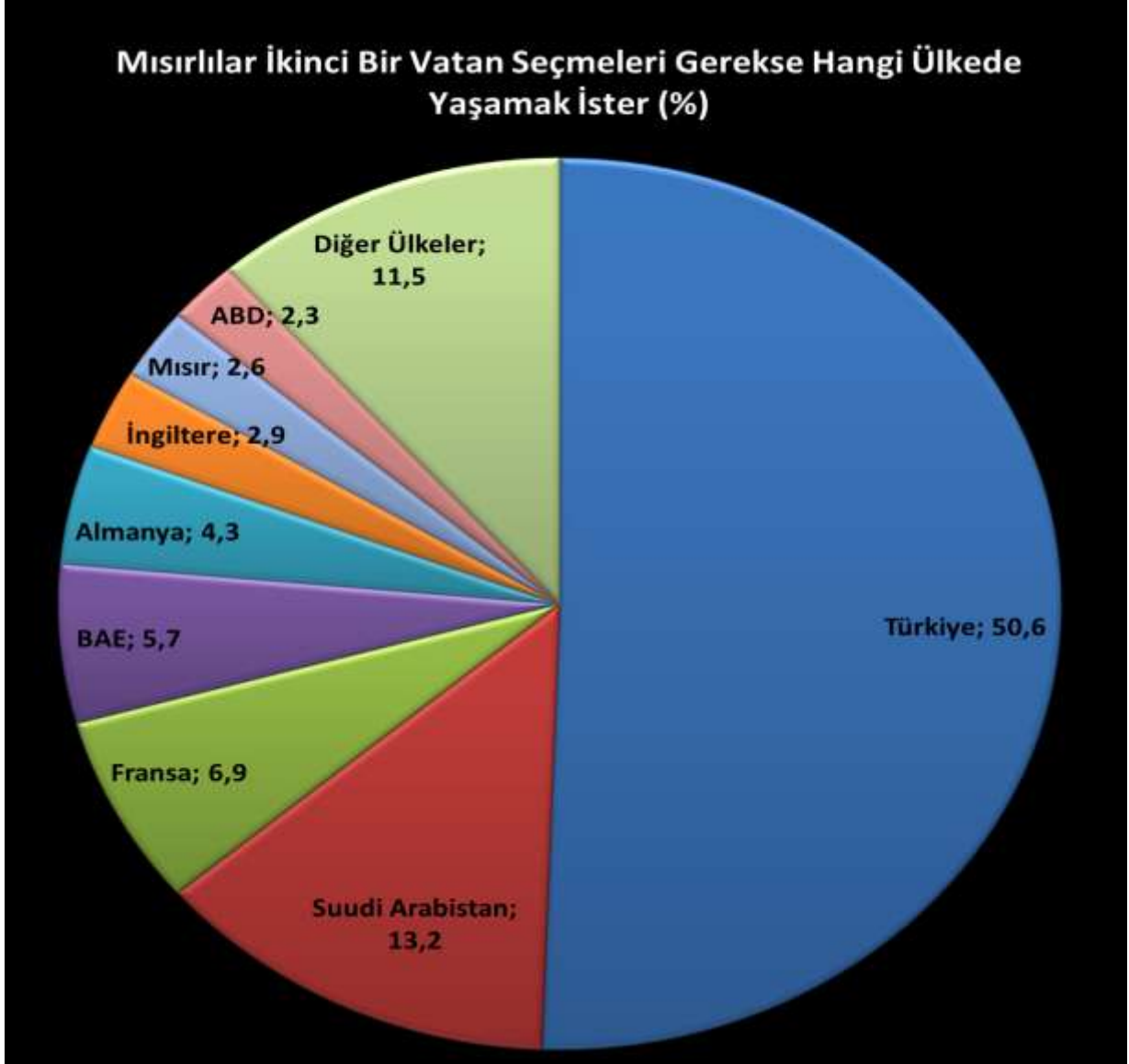
Yukarıda da belirtildiği gibi; Tanzanya, Türkiye sempatisi (%57) göreceli olarak en düşük olan ülke durumundadır. Türkiye sempatisinin Senegal'de Amerikalı ve İngilizlerle hemen hemen aynı düzeyde olması ve Tanzanya'da yine bu ülkelere çok fazla farklılaşmaması dikkati çeken bulgulardır.

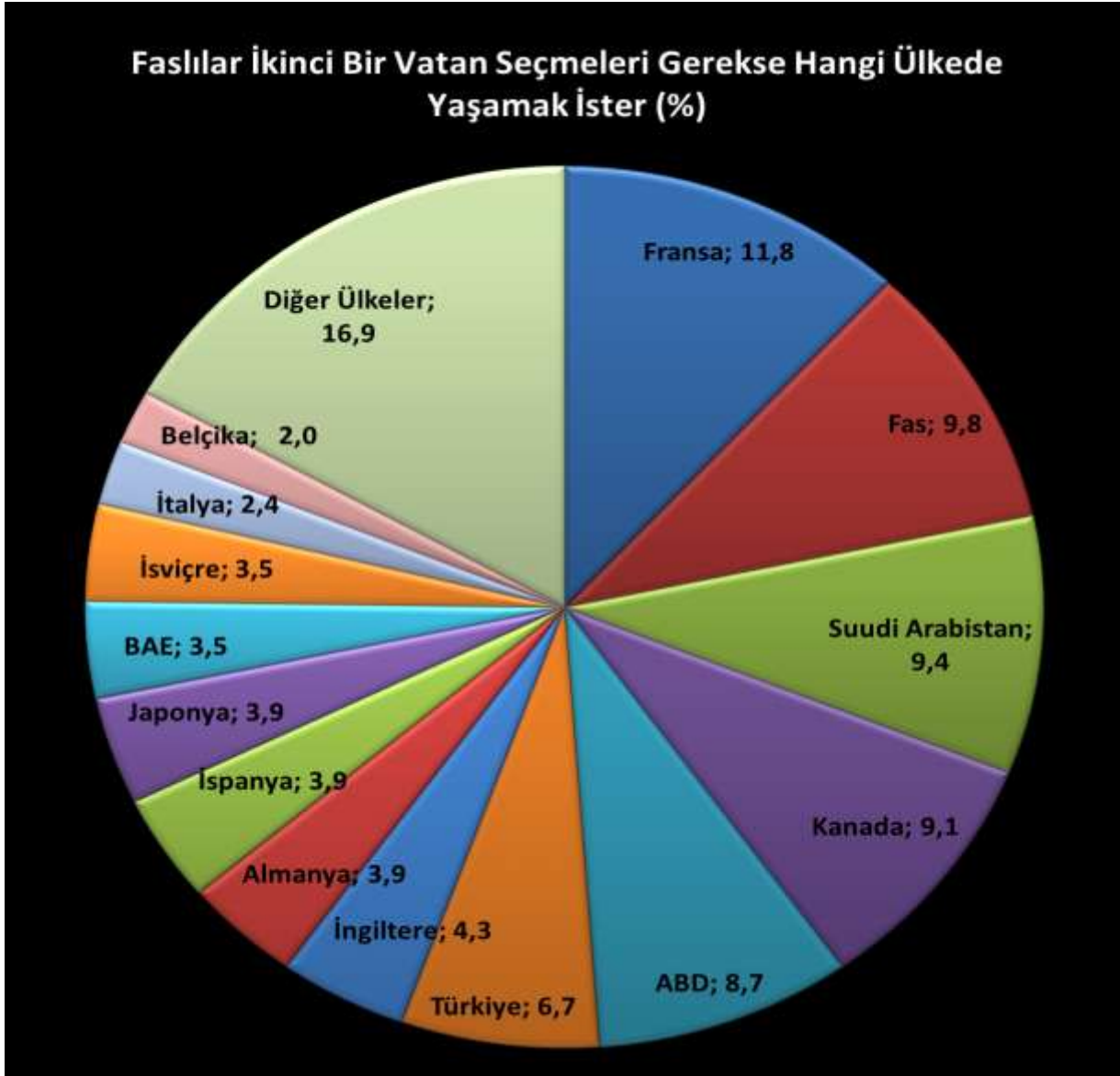
Sempati düzeylerine ülkeler ve milletler bazında tek tek bakıldığında ise Türklere sempatinin en üst düzeyde olduğu ülke Mısır'dır. Ruslara sempati düzeyi genel olarak bütün ülkelerde en düşük düzeydedir. Amerikalılara ve İngilizlere sempati düzeyi ülkelerde benzeşmekle birlikte, bu iki ülkeye sempati, en düşük seviyede Mısır'da gözlemlenirken en yüksek seviyede Senegal'dedir.

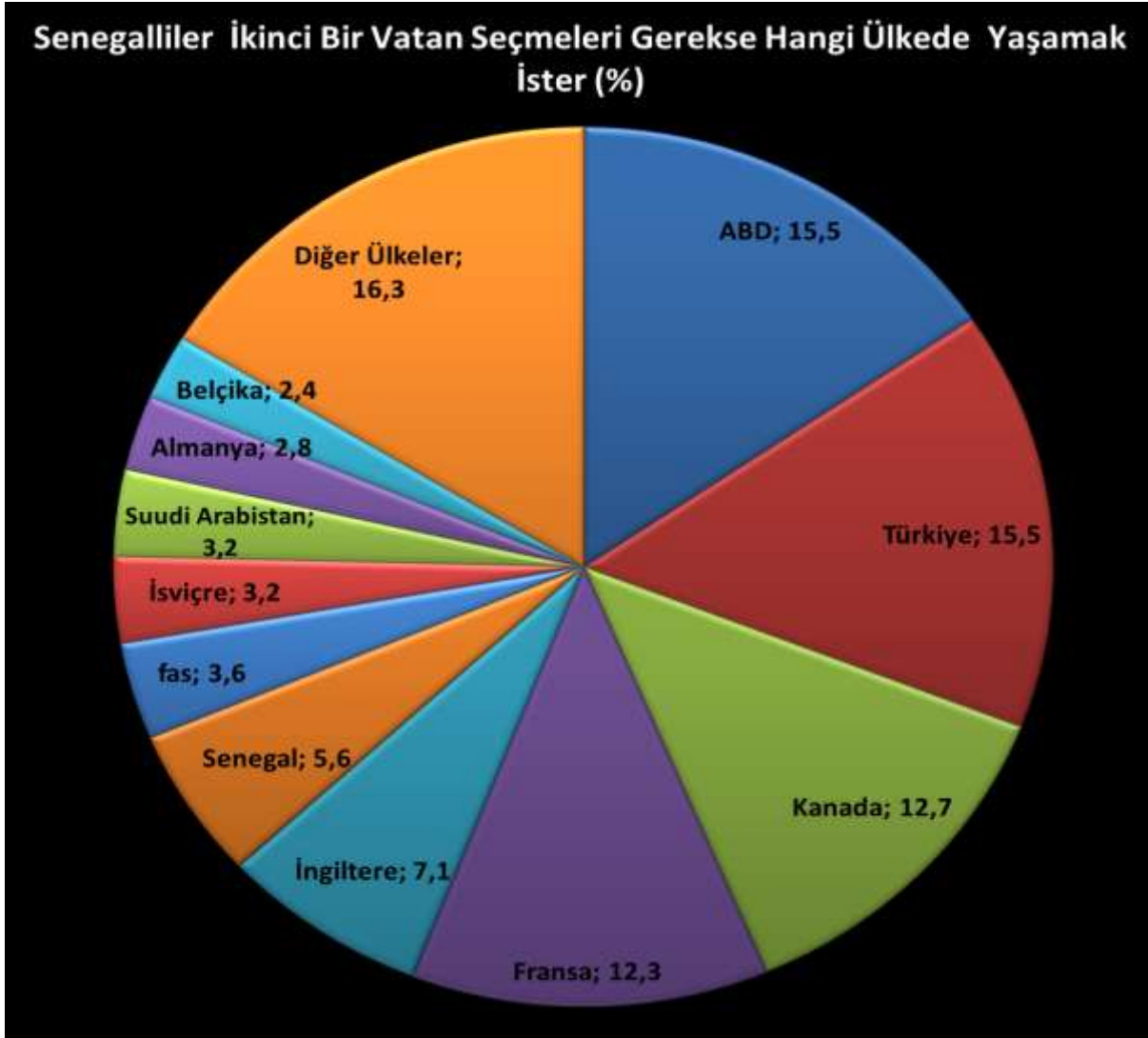
7. İKİNCİ BİR VATAN SEÇMENİZ GEREKSE NEREDE YAŞAMAK İSTERDİNİZ?

Çalışma kapsamında anket uygulanan ülkelere ikinci bir vatan seçmeleri gerekse nerede yaşamak isteyeceği ayrı bir soru ile sorulmuştur. Verilen cevaplar doğrultusunda Mısırlıların yarısı ikinci bir vatan olarak Türkiye’de yaşamak istediklerini söylemişlerdir. Mısırlılar ikinci vatan olarak Türkiye’den sonra sırasıyla Suudi Arabistan (%13,2), Fransa (%6,9) ve BAE (%5,7) tercihini ortaya koymuşlardır.

Fas'ta ise insanlar ikinci bir vatan olarak %12 ile en yüksek oranla Fransa'da yaşamak istemektedirler. Fransa'yı Suudi Arabistan (9,4), Kanada (9,1) ve ABD (8,7) izlemektedir.

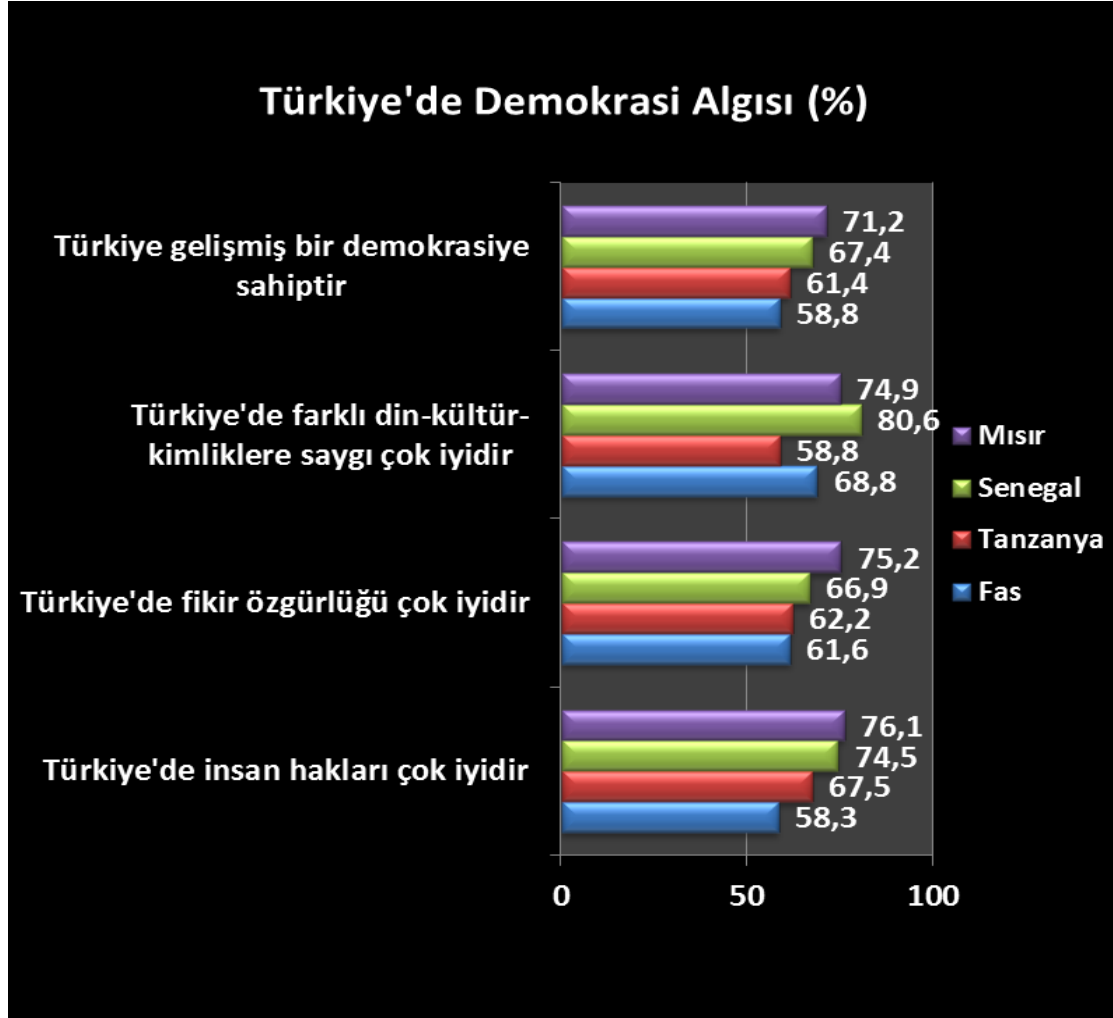

Senegalliler ise ikinci bir vatan olarak daha çok ABD'de (15,5) ve Türkiye'de (15,5) yaşamak istemektedirler. Bu ülkeleri Kanada (12,7), Fransa (12,3) ve İngiltere (7,1) takip etmektedir.

Tanzanyalılar da ikinci bir vatan olarak daha çok ABD'de ve Türkiye'de yaşamak istemektedirler. Bu ülkeleri Suudi Arabistan, İngiltere ve Kanada takip etmektedir.

8. TÜRKİYE'DE DEMOKRASİ ALGISI

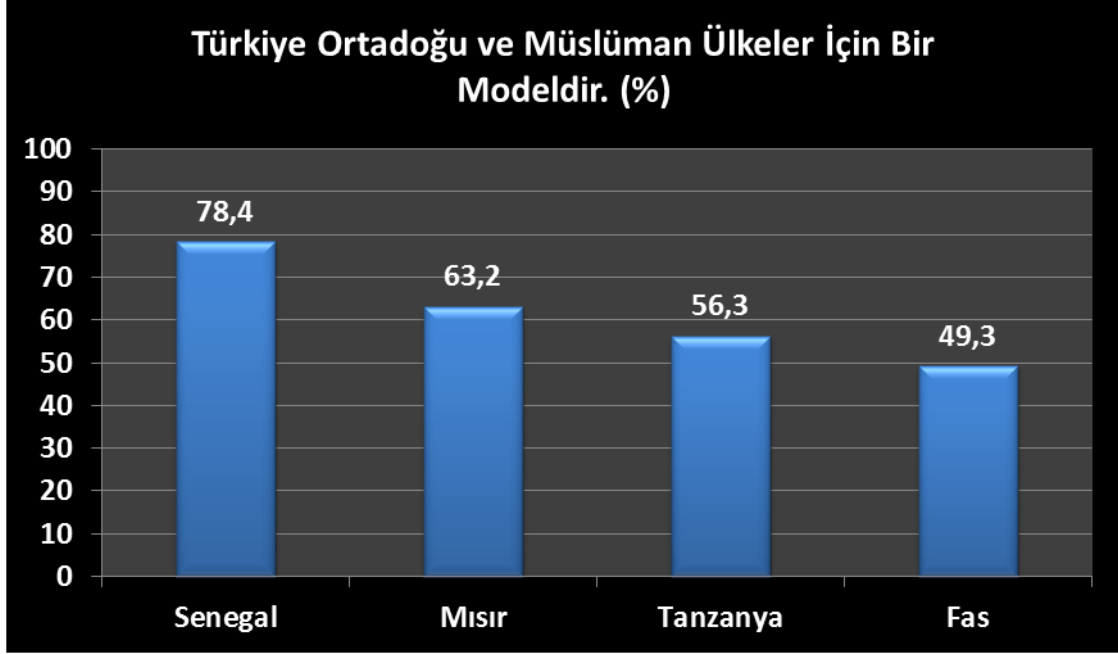
Türkiye'deki demokrasi ve demokratik haklar konusunda, çalışma yapılan ülkelerdeki insanların algıları dört soru ile ölçülmüştür. Elde edilen değerlere göre; Türkiye'nin gelişmiş bir demokrasiye sahip olduğu, farklı din, kültür ve kimliklere saygılı olduğu, Türkiye'de fikir özgürlüğünün iyi olduğu ve insan haklarına önem verildiği yönündeki olumlu algılar genel olarak Mısır ve Fas'ta daha yüksek olmakla birlikte, bu konularda dört ülkede de algıların genelde %60-75 aralığında ve orta düzeyde olumlu olduğu görülmektedir.

9. TÜRKİYE'DE YAŞAM ALGISI

Türkiye'deki yaşam standardı konusunda, çalışma yapılan ülkelerdeki insanların algıları dört soru ile ölçülmüştür. Elde edilen değerlere göre; Türkiye'nin gelişmiş bir demokrasiye sahip olduğu, farklı din, kültür ve kimliklere saygılı olduğu, Türkiye'de fikir özgürlüğünün iyi olduğu ve insan haklarına önem verildiği yönündeki olumlu algılar genel olarak Mısır ve Fas'ta daha yüksek olmakla birlikte, bu konularda dört ülkede de algıların genelde %60-75 aralığında ve orta düzeyde olumlu olduğu görülmektedir.

10. TÜRKİYE'NİN ORTADOĞU VE MÜSLÜMAN ÜLKELER İÇİN MODEL ÖZELLİĞİ

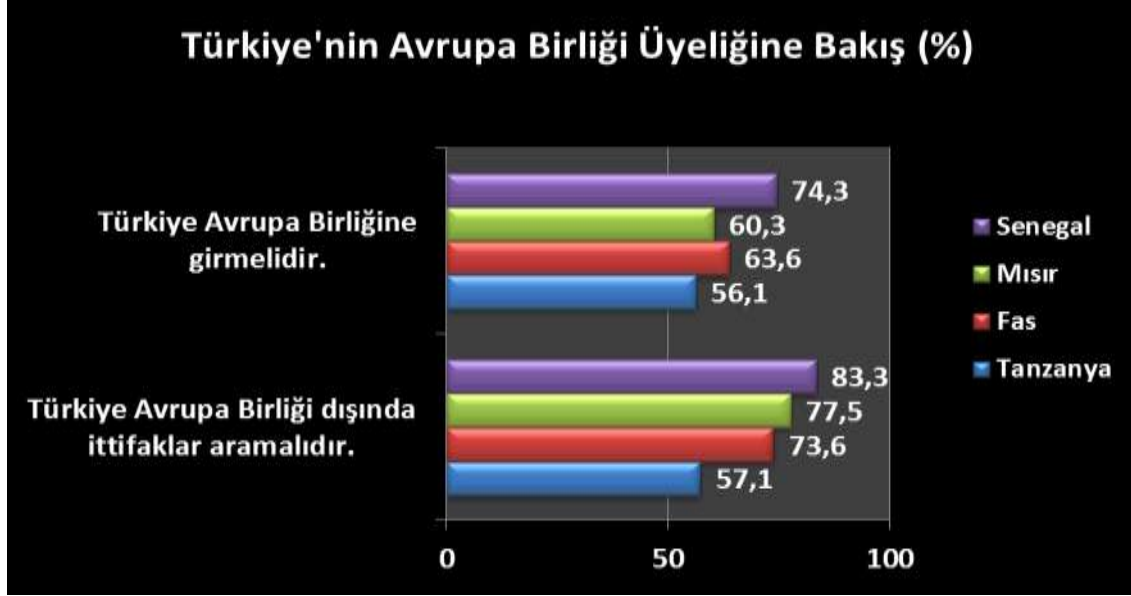
Türkiye'nin Müslüman ülkeler için bir model olduğu görüşü dört ülkede de %50 ve üzerinde destek bulmuştur. Senegal halkı % 78 düzeyinde Türkiye, Müslüman ülkeler için modeldir derken bu oran Mısır'da %63 Tanzanya'da %56 ve Fas'ta %49 dur.

11. TÜRKLERİN YAKIN GÖRÜLDÜĞÜ KÜLTÜR

Çalışmaya katılan ülkeler Türkleri diğer kültürlerle kıyasla %50'ler oranında Ortadoğu kültürüne daha yakı görmektedir. Türkleri Avrupa Kültürüne yakın gören ülkeler arasında en yüksek oran % 46 ile Fas'a aittir.

12. TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ ÜYELİĞİNE BAKIŞ

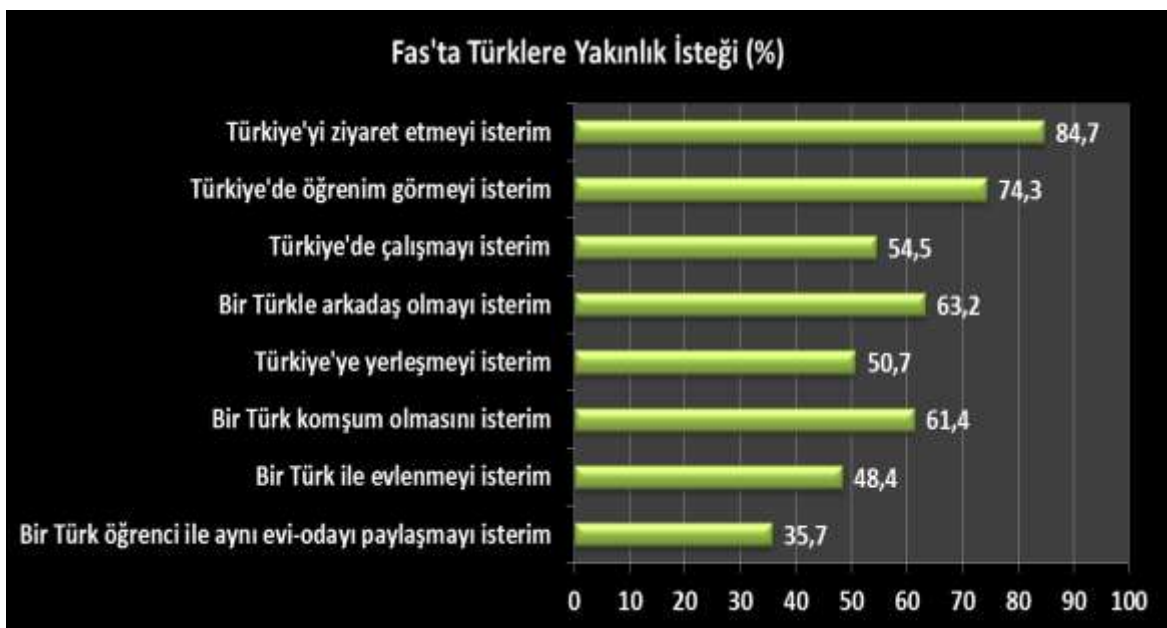

Genel olarak bakıldığında dört ülkede de Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine bakışın olumlu olduğu görülmektedir. Bu konuda %60'lar düzeyinde olan olumlu bakış Senegal'de %74,3 ile en yüksek düzeydedir. Türklerin Avrupa Birliği dışında ittifaklar araması konusundaki görüş ise dört ülkede de Türklerin Avrupa birliğine girmesi görüşünden daha fazla destek bulmaktadır.

13. TÜRKLERLE YAKINLIK İSTEĞİ

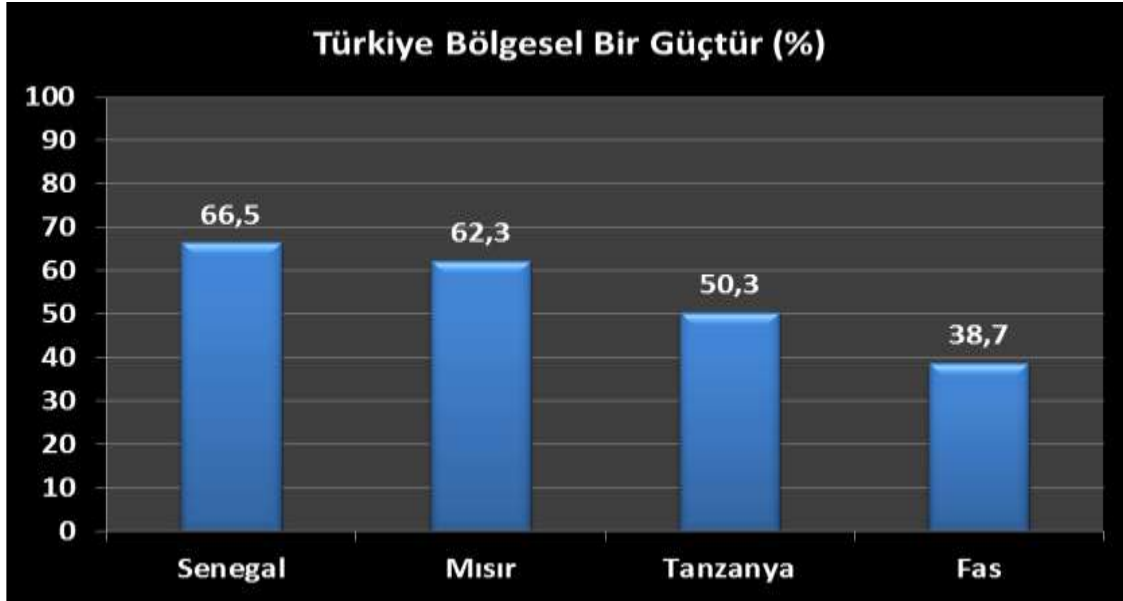

Bu bölümde, çalışmaya katılan kişilerin Türkiye ve Türklere bakışını somut talepler temelinde ölçen soru değerleri incelenmiştir. Bu oranların genelinde Mısır halkının Türklere yakınlık isteğinin diğer milletlere göre daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Soru bazında bakıldığında ise bu dört ülkede de Türkiye'yi ziyaret etme isteğinin daha fazla öne çıktığı görülmektedir. Bu soruyu Türkiye'de öğrenim görme ve bir Türk ile arkadaş olma isteği izlemektedir. Bu soru grubunda Senegal ve Tanzanya'ya ait değerler sonraki sayfadaki grafiklerde verilmiştir.

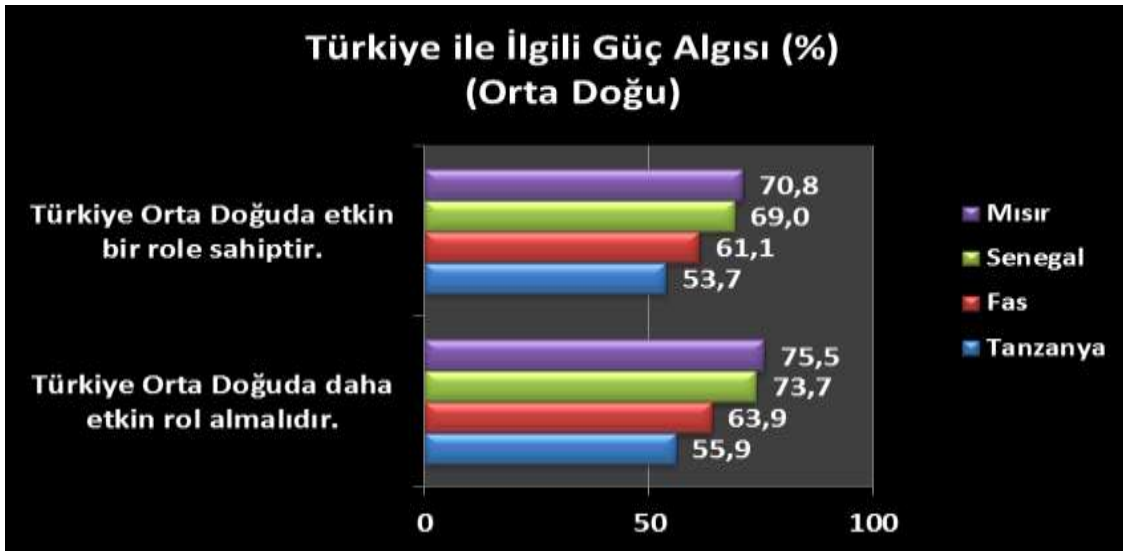

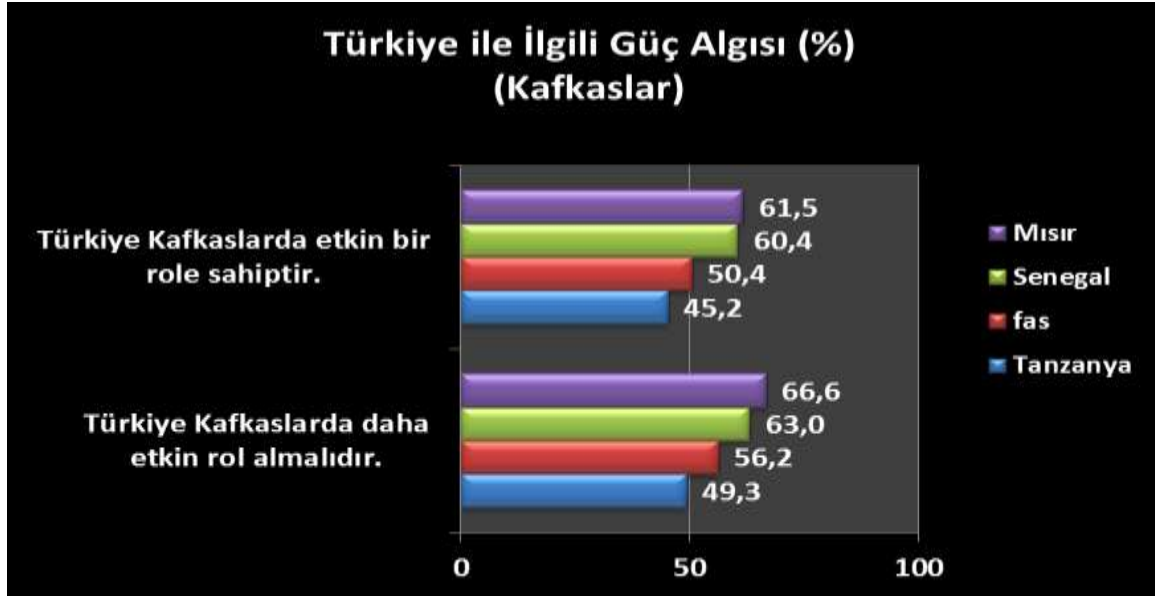
14. TÜRKİYE İLE İLGİLİ GÜÇ ALGISI

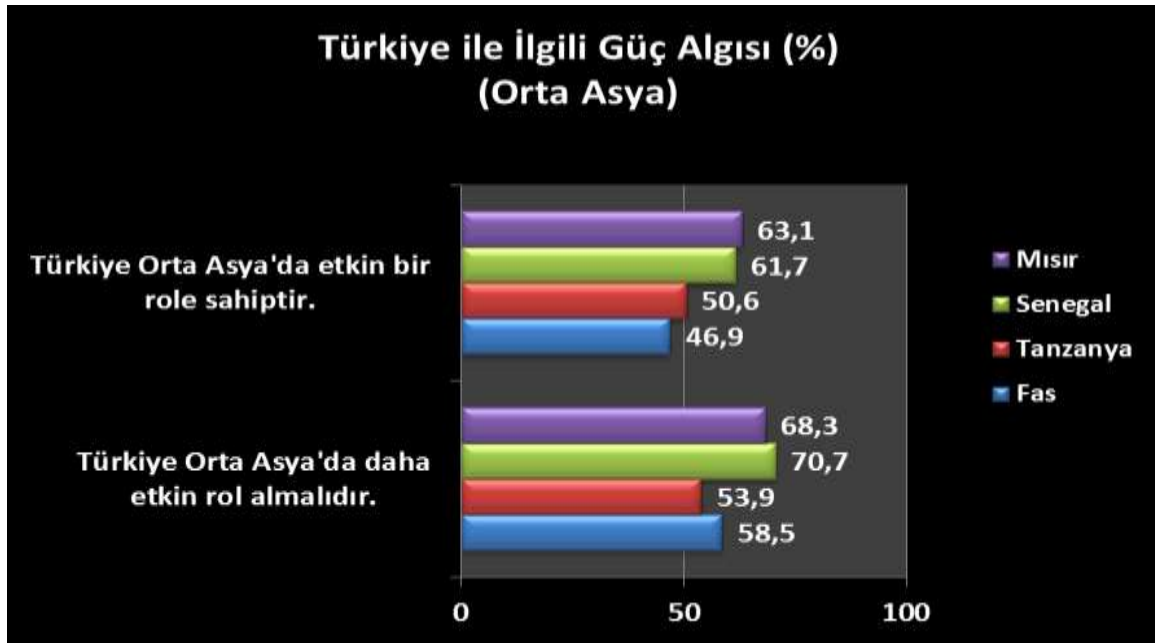
Bu bölümde, Türkiye ile ilgili farklı coğrafyalardaki (bölgesel, Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Asya) güç algısı sorgulanmıştır. “Türkiye bölgesel bir güçtür” görüşü Fas hariç diğer dört ülkede, en yüksek Mısır’da olmak üzere %50 ve üzerinde destek bulurken bu oran Fas’ta %38,7’dir.

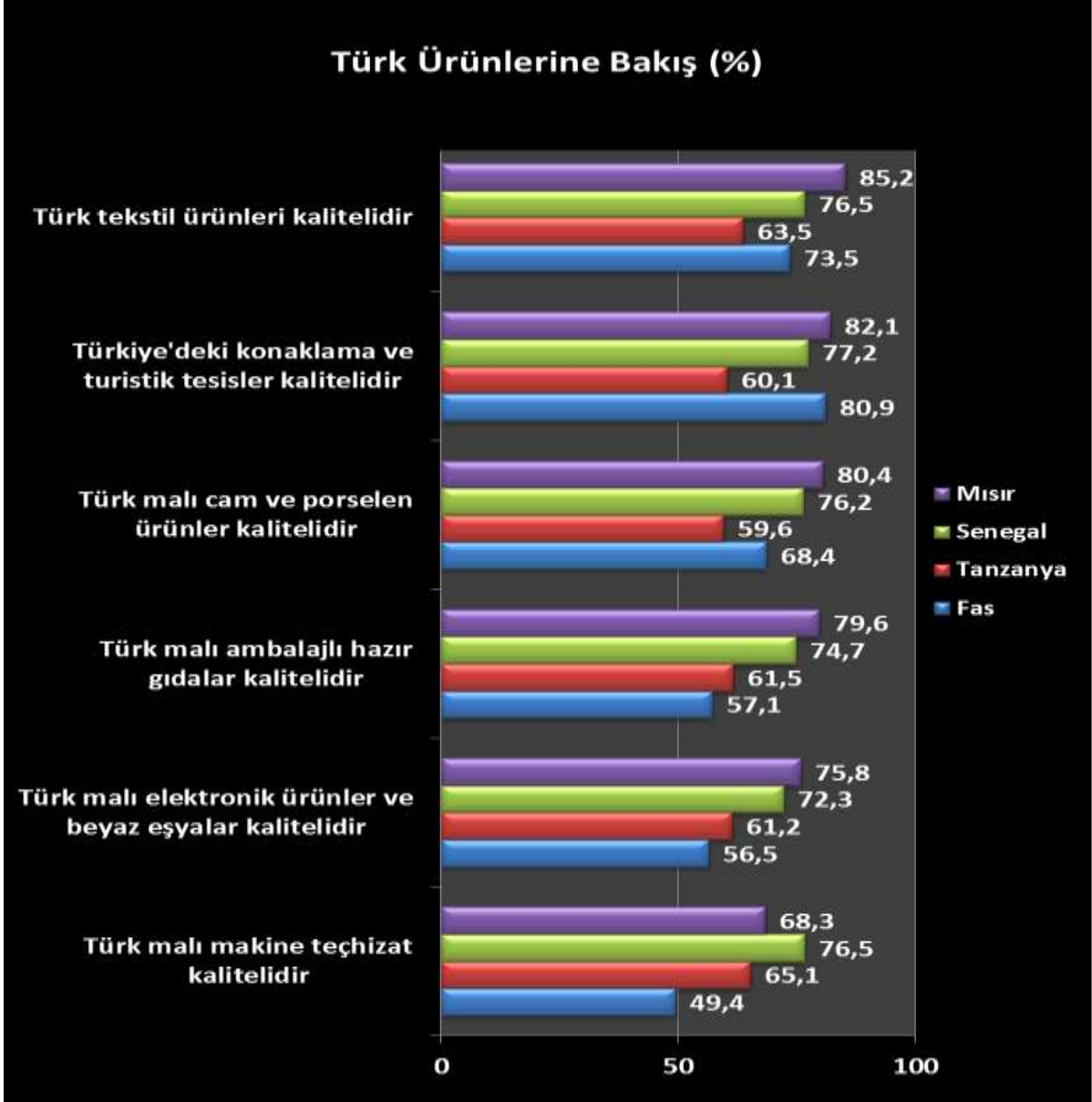
“Türkiye Orta Doğu’da etkin bir role sahiptir” görüşü %70’ler düzeyinde ve en yüksek oranda Mısır ve Senegal’de destek bulurken Fas ve Tanzanya’da %50’nin üzerinde olmakla birlikte göreceli daha düşük oranda destek bulmuştur. Bu konudaki ikinci soru olan “Türkiye Orta Doğu’da daha etkin rol almalıdır” görüşüne katılım oranları incelendiğinde, genel olarak dört ülkede de Türkiye’den daha etkin bir rol beklentisinin olduğu görülmektedir.

Türkiye ile ilgili güç algısı sorusu Kafkaslar ve Orta Asya için yöneltildiğinde, Türkiye'nin bu bölgelerle ilgili güç algısının Orta Doğu'ya kıyasla daha düşük olduğu görülmektedir. Bu iki bölgede Türkiye'nin daha aktif rol alması gerektiği konusundaki görüşlere bakıldığında ise, genel olarak dört ülkede de Türkiye'den daha etkin bir rol beklentisinin olduğu görülmektedir.

15. TÜRK ÜRÜNLERİNE BAKIŞ

Çalışmada Türk ürünlerine kalite çerçevesindeki bakışlar da sorgulanmıştır. Genel olarak Mısır ve Senegal'de yüksek oranda kabul gören Türk ürünleri ile ilgili kalite imajı yine %50'nin üzerinde orta düzeyde olumlu olmakla birlikte Tanzanya ve Fas'ta göreceli olarak daha düşüktür.

16. TÜRK / TÜRKİYE ALGISININ KAYNAKLARI

Bu dört ülkede halkın Türkler ve Türkiye ile ilgili algılarının kaynakları sorgulandığında, yukarıda grafikte verilen değerlerden de anlaşılacağı üzere, Mısır dışındaki üç ülkede Türkiye ile ilgili olarak tanıtım ve algı yönetimi konularında problemler olduğu görülmektedir.

EK: UYGULANAN ANKET FORMU

Farklı toplumlardaki Türkiye ve Türk algısını ölçmek amacıyla Bilge Adamlar Stratejik Araştırma Merkezi (BİLGESAM) tarafından hazırlanan bu soru kâğıdı, dört sayfadan ve 29 soru/soru grubundan oluşmaktadır. Çalışmada, Türkler dışında 11 farklı ülke insanına yönelik sempati duyguları da ölçülmektedir. Projeyi, 51 ülkede uygulanması planlanan karşılaştırmalı bir kültür (cross cultural) araştırması olarak adlandırabiliriz. Araştırma sonuçları 2010 yılı içerisinde www.bilgesam.org adresinde yayımlanacaktır. Yaklaşık 20 dakikanızı alacak bu çalışmaya katılım ve katkılarınız nedeniyle teşekkür ederiz.

M. Sadi BİLGİÇ
BİLGESAM Bşk. Yrd.

Mesleğiniz: Akademisyen ☐		Öğrenci ☐		Diğer ☐	
1	Anket Yapılan Ülke	.....	3	Yaş	.....
2	Milliyet	.....	4	Din	.....
			4-A	Mezhep	.....
5	Cinsiyet	☐ Kadın ☐ Erkek			
6	Medeni Durum	☐ Bekar ☐ Evli ☐ Dul / Boşanmış			
7	Ailenin Aylık Toplam Net Geliri	..... (USD)			
8	Öğrenim Görülen Üniversitenin Adı	.....			
9	Öğrenim Görülen Bilim Dalı:	☐ Sosyal Bilimler ☐ Fen Bilimleri ☐ Sağlık Bilimleri ☐ Güzel Sanatlar ☐ Diğer			
10	Aileniz yaşadığınız ülkede tahmini hangi ekonomik gelir kategorisinde yer almaktadır.	☐ Çok zengin ☐ Zengin ☐ Orta gelirli ☐ Fakir ☐ Çok Fakir / Muhtaç			
11	İnternette geçirilen günlük ortalama süre :	..... saat			
12	Yaşamınızın büyük bölümünü geçirdiğiniz yerleşim birimi:	☐ Kırsal Alan / Köy / Kasaba ☐ İl ☐ Büyük ölçekli il (Nüfusu bir milyon ve üzeri)			
13	Bugüne kadar kaç defa yurtdışına / Avrupa / BDT dışına çıktınız:	..... defa			
14	Bugüne kadar yurt dışında /Avrupa /BDT dışında geçirilen toplam süre:	.....Yıl ..... ay ..... gün			
15	Türkleri daha çok hangi kültüre yakın görüyorsunuz (Tek şık işaretleyiniz):	☐ Asya ☐ Avrupa ☐ Ortadoğu			
16	İkinci bir vatan seçmeniz gerekse en çok hangi ülkede yaşamak isterdiniz?	.....			

17. Aşağıdaki milletler hakkındaki duygularınız nedir işaretleyiniz (X veya O):

		Fikrim Yok	Orta Derecede Severim										Çok Severim
			Hiç Sevmem	0	1	2	3	4	5	6	7	8	
17.1	RUSLAR		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
17.2	AMERİKALILAR		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
17.3	TÜRKLER		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
17.4	İNGİLİZLER		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
17.5	ALMANLAR		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
17.6	FRANSIZLAR		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
17.7	İTALYANLAR		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
17.8	ÇİNLİLER		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
17.9	İSPANYOLLAR		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
17.10	JAPONLAR		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
17.11	İRANLILAR		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
17.12	ARAPLAR		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

18. Türkiye'yi aşağıdaki ifadelerle özdeşleştirme derecenizi işaretleyiniz (X veya O):

	TÜRKİYE	Fikrim Yok	Orta Derecede Katılıyorum										Tamamen Katılıyorum
			Hiç Katılmıyorum	0	1	2	3	4	5	6	7	8	
18.1	Bölgesel büyük bir güçtür.		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
18.2	Modern bir ülkedir.		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
18.3	Laik bir cumhuriyettir.		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
18.4	Gelişmiş bir demokrasiye sahiptir.		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

19. Türkleri aşağıdaki kişilik özellikleri ile özdeşleştirme derecenizi işaretleyiniz (X veya O):

	TÜRKLER	Fikrim Yok	Orta Derecede Özdeşleşiyor										Tamamen Özdeşleşiyor
			Hiç Özdeşleşmiyor	0	1	2	3	4	5	6	7	8	
19.1	Agresif		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
19.2	Alçak gönüllü		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
19.3	Misafirperver		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
19.4	Yardımsaver		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
19.5	Hoşgörülü		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
19.6	Kaba		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
19.7	Çalışkan / Üretken		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
19.8	Rasyonel/Akılcı		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
19.9	Kurallara uyan		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
19.10	Zamana uyan / Dakik		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
19.11	Muhafazakâr / Gelenekçi		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
19.12	Kaderci		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
19.13	Dindar		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
19.14	Zalim / Acımasız		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
19.15	İrkçı / Faşist		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
19.16	Dürüst		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

20. Türklerle ilgili bu yargılarınız aşağıdaki kaynaklardan hangi ölçüde etkilenmiştir işaretleyiniz (X veya O):

		Orta derecede										
		Hiç Etkilemedi			Etkiledi					Çok Etkiledi		
20.1	Medya (gazete-dergi-Tv-radyo)	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
20.2	Kitaplar	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
20.3	Müzik, spor vb. ortak aktiviteler	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
20.4	Ülkemdeki genel yargı	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
20.5	Tanıdığım/gözlemediğim Türkler	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

21. Aşağıdaki konularda Türkiye ile ilgili görüşlerinizi belirtiniz (X veya O):

	TÜRKİYE'DE	Fikrim Yok	Ne İyi Ne Kötü										
			Çok Kötü			Ne İyi				Çok İyi			
21.1	Yaşam standardı / kalitesi		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
21.2	Can güvenliği		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
21.3	Farklı din, kültür ve kimliklere saygı		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
21.4	Fikir özgürlüğü		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
21.5	İnsan hakları		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

22. Aşağıdaki soruları evet/hayır şeklinde işaretleyiniz (X):

		Evet	Hayır
22.1	Bu güne kadar tanıştığım Türkler oldu.		
22.2	Bu güne kadar Türk arkadaşım/arkadaşlarım oldu.		
22.3	Mahalle / Semtimizde Türk komşumuz oldu.		
22.4	Aynı dersi birlikte aldığım Türk öğrenci oldu.		
22.5	Türk öğrenciyle aynı evi/odayı paylaştım.		
22.6	Türkiye'yi en az bir kere ziyaret ettim.		

23. Aşağıdaki ifadelerle katılma derecenizi işaretleyiniz (X veya O):

		Fikrim Yok	Orta derecede										
			Hiç İstemem			İsterim				Çok İsterim			
23.1	Bir Türk ile arkadaş olmayı		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
23.2	Bir Türk komşum olmasını		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
23.3	Bir Türk öğrenciyle aynı evi/odayı paylaşmayı		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
23.4	Bir Türk ile evlenmeyi		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
23.5	Türkiye'yi ziyaret etmeyi		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
23.6	Türkiye'de öğrenim görmeyi		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
23.7	Türkiye'de çalışmayı		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
23.8	Türkiye'ye yerleşmeyi		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Aşağıdaki soruları cevaplayınız (X):		Evet	Hayır
24	Türkiye devleti tarafından ülkemde resmi olarak yürütülen ekonomik ve sosyal yardım faaliyetleri hakkında bilgim var. (Cevabınız "Hayır" ise 26. soruya geçiniz)		
25	Bu faaliyetleri faydalı buluyorum.		

26. Türkiye ile ilgili görüşlerinizi aşağıdaki ölçekte işaretleyiniz (X veya O):

		Fikrim Yok	Orta Derecede Katılıyorum										Tamamen Katılıyorum
			Hiç Katılmıyorum	0	1	2	3	4	5	6	7	8	
26.1	Türkiye Orta Doğuda etkin bir role sahiptir.		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
26.2	Türkiye Orta Doğuda daha etkin rol almalıdır.		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
26.3	Türkiye Müslüman Ülkeler için bir modeldir.		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
26.4	Türkiye Balkanlarda etkin bir role sahiptir.		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
26.5	Türkiye Balkanlarda daha etkin rol almalıdır.		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
26.6	Türkiye Kafkaslarda etkin bir role sahiptir.		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
26.7	Türkiye Kafkaslarda daha etkin rol almalıdır.		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
26.8	Türkiye Orta Asya'da etkin bir role sahiptir.		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
26.9	Türkiye Orta Asya'da daha etkin rol almalıdır.		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
26.10	Türkiye Avrupa Birliğine girmelidir.		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
26.11	Türkiye Avrupa Birliği dışında ittifaklar aramalıdır.		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

27. Türk ticaret malları ve ürünleri ile ilgili görüşlerinizi aşağıdaki ölçekte işaretleyiniz (X veya O):

		Fikrim Yok	Orta Düzy Kalitede										Çok Kaliteli
			Çok Düşük Kalitede	0	1	2	3	4	5	6	7	8	
27.1	Türk tekstil ürünleri		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
27.2	Türk malı elektronik ürünler ve beyaz eşyalar		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
27.3	Türk malı ambalajlı hazır gıdalar		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
27.4	Türk malı cam ve porselen ürünler		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
27.5	Türkiye'deki konaklama ve turistik tesisler		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
27.6	Makine ve teçhizat		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

28. Kendinizi politik olarak sol-sağ ölçeğinde nerede görüyorsunuz?

Aşırı Sol											Aşırı sağ
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	

29. Kendinizi dindarlık olarak nerede görüyorsunuz?

Ateist											Aşırı Dindar
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	

BİLGESAM YAYINLARI

Kitaplar

Çin Yeni Süper Güç Olabilecek mi? Güç, Enerji ve Güvenlik Boyutları
(Ed.) Doç. Dr. Atilla SANDIKLI

Değişen Dünyada Türkiye'nin Stratejisi
Doç. Dr. Atilla SANDIKLI

Türkiye'nin Bugünü ve Yarını
E. Bakan-Büyükelçi İlter TÜRKMEN

Türkiye Cumhuriyeti'nin Ortadoğu Politikası
E. Bakan-Büyükelçi İlter TÜRKMEN

Türkiye'nin Vizyonu: Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri
(Ed.) Doç. Dr. Atilla SANDIKLI

İleri Teknolojiler Çalıştayı ve Sergisi (İTÇ 2010) Bildiri Kitabı
Prof. Dr. M. Oktay ALNIAK

IV. Ulusal Hidrojen Enerjisi Kongresi ve Sergisi Bildiri Kitabı
Prof. Dr. M. Oktay ALNIAK

Selected Articles of Hydrogen Phenomena
Prof. Dr. M. Oktay ALNIAK

Özgür, Demokratik ve Güvenli Seçim
Kasım ESEN, Özdemir AKBAL

Terörle Mücadele Stratejisi
Bilge Adamlar Kurulu Raporu
Doç. Dr. Atilla SANDIKLI

Raporlar

Rapor 1: Küresel Gelişmeler ve Uluslararası Sistemin Özellikleri

Prof. Dr. Ali KARAOSMANOĞLU

Rapor 2: Değişen Güvenlik Anlayışları ve Türkiye'nin Güvenlik Stratejisi

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI

Rapor 3: Avrupa Birliği ve Türkiye

E. Büyükelçi Özdem SANBERK

Rapor 4: Yakın Dönem Türk-Amerikan İlişkileri

Prof. Dr. Ersin ONULDURAN

Rapor 5: Türk-Rus İlişkileri Sorunlar-Fırsatlar

Prof. Dr. İlter TURAN

Rapor 6: Irak'ın Kuzeyindeki Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri

E. Büyükelçi Sönmez KÖKSAL

Rapor 7: Küreselleşen Dünyada Türkiye ve Demokratikleşme

Prof. Dr. Fuat KEYMAN

Rapor 8: Türkiye'de Bağımsızlık ve Milliyetçilik Anlayışı

Doç. Dr. Ayşegül AYDINGÜN

Rapor 9: Laiklik

Türkiye'deki Uygulamaları Avrupa ile Kıyaslamalar Politika Önerileri

Prof. Dr. Hakan YILMAZ

Rapor 10: Yargının İyileştirilmesi/Düzeltilmesi

Prof. Dr. Sami SELÇUK

Rapor 11: Yeni Anayasa

Türkiye'nin Bitmeyen Senfonisi

Prof. Dr. Zühtü ARSLAN

Rapor 12: Türkiye'nin 2013 Yılı Teknik Vizyonu

Prof. Dr. M. Oktay ALNIAK

Rapor 13: Türkiye-Ortadoğu İlişkileri

E. Büyükelçi Güner ÖZTEK

Rapor 14: Balkanlarda Siyasi İstikrar ve Geleceği

Prof. Dr. Hasret ÇOMAK-Doç. Dr. İrfan Kaya ÜLGER

Rapor 15: Uluslararası Politikalar Ekseninde Kafkasya

Yrd. Doç. Dr. Fatih ÖZBAY

Rapor 16: Afrika Vizyon Belgesi

Hasan ÖZTÜRK

Rapor 17: Terör ve Terörle Mücadele

M. Sadi BİLGİÇ

Rapor 18: Küresel Isınma ve Türkiye'ye Etkileri

Doç. Dr. İrfan Kaya ÜLGER

Rapor 19: Güneydoğu Sorununun Sosyolojik Analizi

M. Sadi BİLGİÇ

Dr. Salih AKYÜREK

Doç. Dr. Mazhar BAĞLI

Müstecep DİLBER

Onur OKYAR

Rapor 20: Kürt Sorununun Çözümü İçin Demokratikleşme, Siyasi ve Sosyal Dayanışma Açılımı

E. Büyükelçi Özdem SANBERK

Rapor 21: Türk Dış Politikasının Bölgeselleşmesi

E. Büyükelçi Özdem SANBERK

Rapor 22: Alevi Açılımı, Türkiye'de Demokrasinin Derinleşmesi

Doç. Dr. Bekir GÜNAY-Gökhan TÜRK

Rapor 23: Cumhuriyet, Çağcıl Demokrasi ve Türkiye'nin Dönüşümü

Prof. Dr. Sami SELÇUK

Rapor 24: Zorunlu Askerlik ve Profesyonel Ordu

Dr. Salih AKYÜREK

Rapor 25: Türkiye-Ermenistan İlişkileri

Bilge Adamlar Kurulu Raporu

Yrd. Doç. Dr. Fatih ÖZBAY

Rapor 26: Kürtler ve Zazalar Ne Düşünüyor?

Ortak Değer ve Sembollere Bakış

Dr. Salih AKYÜREK

Rapor 27: Jeopolitik ve Türkiye: Riskler ve Fırsatlar

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI

Rapor 28: Mısır'da Türkiye ve Türk Algısı

M. Sadi BİLGİÇ-Dr. Salih AKYÜREK

Rapor 29: ABD'nin Irak'tan Çekilmesi ve Türkiye'ye Etkileri

Doç Dr. Cenap ÇAKMAK-Fadime Gözde ÇOLAK

Rapor 30: Demokratik Açılım ve Toplumsal Algılar

Bilge Adamlar Kurulu Raporu

Dr. Salih AKYÜREK

Rapor 31: Ortadoğu'da Devrimler ve Türkiye

Doç. Dr. Cenap ÇAKMAK

Mustafa YETİM

Fadime Gözde ÇOLAK

Rapor 32: Güvenli Seçim: Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Kasım ESEN, Özdemir AKBAL

Rapor 33: Silahlı Kuvvetler ve Demokrasi

Prof. Dr. Ali L. KARAOSMANOĞLU

Rapor 34: Terör Önleme Birimleri

Kasım ESEN, Özdemir AKBAL

Rapor 35: İran, Şii Hilali ve Arap Baharı

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI, Emin SALİHİ

Rapor 36: Yeni Anayasadan Toplumsal Beklentiler

BİLGESAM

Rapor 37: Etnik Çatışma Teoriler Işığında Dağlık Karabağ Sorunu

Yrd. Doç. Dr. Reha YILMAZ, Elnur İSMAYILOV

Rapor 38: Çağcıl Hukuk Sistemlerinde ve Türkiye'de Tutuklama

Bilge Adamlar Kurulu Raporu

Demokratikleşme ve Sosyal Dayanışma Açılımı

Bilge Adamlar Kurulu Raporu

İleri Teknolojiler Çalıştayı ve Sergisi (İTÇ 2010) Sonuç Raporu

BİLGESAM

Dergiler

Bilge Strateji Dergisi Cilt 1, Sayı 1, Güz 2009

Bilge Strateji Dergisi Cilt 2, Sayı 2, Bahar 2010

Bilge Strateji Dergisi Cilt 2, Sayı 3, Güz 2010

Bilge Strateji Dergisi Cilt 3, Sayı 4, Bahar 2011

Bilge Strateji Dergisi Cilt 3, Sayı 5, Güz 2011

Söyleşiler

Bilge Söyleşi-1: Türkiye - Azerbaycan İlişkileri

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI ile Söyleşi

Elif KUTSAL

Bilge Söyleşi-2: Nabucco Projesi

Arzu Yorkan ile Söyleşi

Elif KUTSAL-Eren OKUR

Bilge Söyleşi-3: Nükleer İran

E. Bakan-Büyükelçi İlter TÜRKMEN ile Söyleşi

Elif KUTSAL

Bilge Söyleşi-4: Avrupa Birliği

Dr. Can BAYDAROL ile Söyleşi

Eren OKUR

Bilge Söyleşi-5: Anayasa Değişikliği

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI ile Söyleşi

Merve Nur SÜRMEİ

Bilge Söyleşi-6: Son Dönem Türkiye-İsrail İlişkileri

E. Büyükelçi Özdem SANBERK ile Söyleşi

Merve Nur SÜRMEİ

Bilge Söyleşi-7: BM Yaptırımları ve İran

Doç. Dr. Abbas KARAAĞAÇLI ile Söyleşi

Sina KISACIK

Bilge Söyleşi-8: Füze Savunma Sistemleri ve Türkiye

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI ile Söyleşi

Eren OKUR

Bilge Söyleşi-9: Gelişen ve Değişen Türk Deniz Kuvvetleri'nin Bugünü ve Yarını

E. Oramiral Salim DERVIŞOĞLU ile Söyleşi

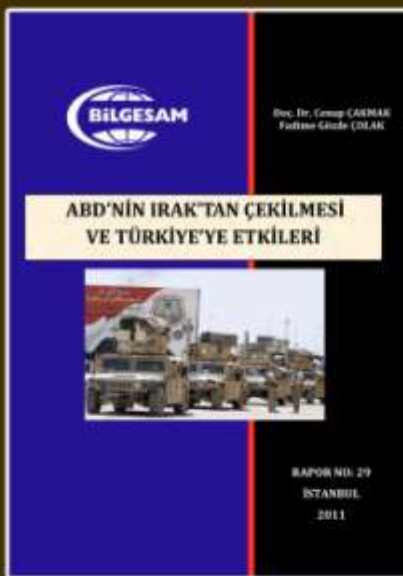
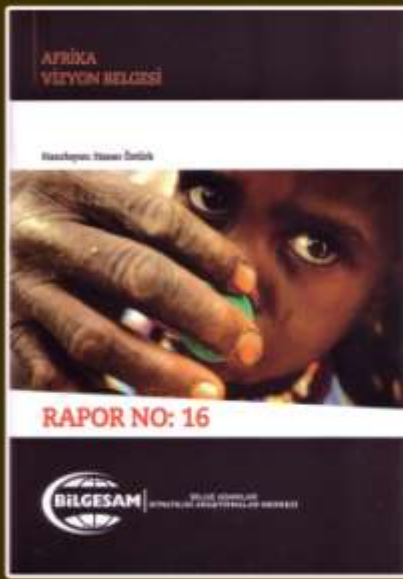
Emine AKÇADAĞ

Bilge Söyleşi-10: Soru ve Cevaplarla Yeni Anayasa

Kasım ESEN ile Söyleşi

Özdemir AKBAL

BİLGE ADAMLAR STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
Mecidiyeköy Yolu Caddesi, Celil Ağa İş Merkezi No: 10, Kat: 9 Daire: 36-38
Mecidiyeköy / İSTANBUL
www.bilgesam.org e-posta: bilgesam@bilgesam.org
Tel: 0 212 217 65 91 Faks: 0 212 217 65 93